

ΣΧΟΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ
ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΤΟΥ ΜΑΛΑΚΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΝΕΩΝ ΠΑΤΡΩΝ (ΥΠΑΤΗΣ)
ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΜΑΝΟΥΗΛ Α΄ ΚΟΜΝΗΝΟΝ *)

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΜΠΟΝΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

I, 547,25: «μίμημα καὶ τοῦτο πάντως Χριστοῦ». Πολλαχοῦ ἐν τῇ βυζαντιακῇ ἱστορικῇ, ὡς καὶ τῷ Περὶ βασιλείου τάξεως ἔργῳ τοῦ Κων/τίνου Πορφυρογεννήτου καὶ τῷ Ψευδοκωδίνῳ ὁ Βυζαντινὸς ἡγεμὼν ὀνομάζεται «μιμητὴς Χριστοῦ» ἢ «μιμητὴς Θεοῦ», ὡς ἀντιπρόσωπος καὶ διάδοχος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς θεωρούμενος καὶ καθὼ τοιοῦτος τὰ ἔργα τούτου ἐπιτελῶν καὶ τοῖς ἔργοις Αὐτοῦ κατακολουθῶν. Πρβ. Εὐθ. υμ. I, 544,12. Εὐστ. R. F. 110,20: «εἰς μὲν μιμεῖται Θεὸν ἐπ' αὐτοῖς, τιθέναι ὑπὲρ ἑαυτοῦ ποιεῖ τὰς ψυχὰς». 130,8: «καὶ τὸν ᾧ συμβουλευεῖς Θεὸν κἀνταῦθα μιμούμενος». Μιχ. R. F. 170,28: «προσθήσω καὶ τὸ προαιρετῶς μιμεῖσθαι Θεόν. καὶ μὴν αἰσθητὴν εἰκόνα καὶ ἀπροαίρετον τὸν ἥμιον ἀστέρα λέγουσι τοῦ Θεοῦ (Μαλαχ. 4,2), ὅπου πρὸς τῇ ἀληθεῖ Θεοῦ μιμήσει ὁ αὐτοκράτωρ, ὃν εἰκονίζει Θεὸν δι' ἔργων, κἀν τῷ ὀνόματι ξεναγεῖ, εἴποι ἂν τις ὡς Ἀβραάμ, τῇ τῆς μονάδος καὶ αὐτὸς παρεμπιπῶσει ὑπερτελὴς δὲ μονὰς ὁ Θεὸς εὐχωρίαν ἔσχεν ὀνόματος...». Εὐθ. II, 556,33: «καὶ μιμητὴς κἀντοῦτο τοῦ βασιλεύσαντος αὐτὸς ἀναδέδεικται». Ἀλλαχοῦ πάλιν ὀνομάζεται «χριστὸς Κυρίου». Πχ. Μιχ. R. F. 131,20. Bachm.—Dölg. 378,16. 382,17. 386,6. 397,14. 17. 400,3. Μιχ. Χων. Λάμπρ. I, 238,19. Εὐστ. R. F. 4,14.8,20. Ἐτέρα προσωνυμία, ἀποδιδομένη τῷ αὐτοκράτορι εἶναι «τύπομα Θεοῦ». Εὐστ. R. F. 94,21. Πλείονα ὄρα παρὰ Treintiger σ. 38 ἔ., 49 ἔ., 125 ἔ., 214 ἔ. Straub 122 ἔ. Dölger, Urk. 244. — Ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Εὐθ. υμ. I οὐ φέρονται καὶ ἕτεροι σχετικαὶ προσωνυμίαι. Οὕτω Εὐθ. II, 554,27.28 ὁ βασιλεὺς καλεῖται «καλὸς σπορευὴς» καὶ «καλὸς τῶν ἀρετῶν γεωργός». Αὐτόθι (II, 554,31) ἐπίσης ὁ βασιλεὺς παραβάλλεται πρὸς τὸν δανειστὴν τῶν ταλάντων τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐν I, 535,2 πρὸς τὸν καλὸν ποιμένα. Ἐν δὲ Εὐστ. R. F. 4,14. Μιχ. R. F. 152,13 πρὸς τὸν ἀλιέα καὶ τὸν θηρευτὴν.

I, 548,3: «ὄκ ἦν οὕτω τὸν καθ' ἡμᾶς Μουσέα»: εἶναι λίαν προσφι-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σελ. 156.

λῆς τοῖς Βυζαντινοῖς ῥήτορισι ἢ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν προσομοίωσις τῷ Μωυσεῖ καὶ ἡ συσχέτισις τῆς θαυματουργοῦ ῥάβδου τοῦ Μωυσέως πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὑπερόχως ὑπ' αὐτοῦ τελούμενα καὶ ἐνεργούμενα ἐν τοῖς κατὰ τῶν πολεμίων ἰδία ἀγῶσιν αὐτοῦ. Πρβ. Bachm.—Dölg. 384,5.391,1. Ἰωάνν. Καματ. R. F. 248,16. Μιχ. Χων. Λάμπρ. I, 214,24.228, 1. Μιχ. R. F. 139,21.143,17.171,8. Πλείονα παρὰ Treitinger σ. 131 ἐ. καὶ Nissen σ. 314.—Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ὁ Μανουὴλ ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Εὐθύμιου «*δημαγωγὸς τοῦ νέου λαοῦ*» (I, 548,3), ὡς ἐν τῇ Π. Δ. ὁ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ—καὶ οὐχὶ ὁ Μωυσῆς, ὡς ἐσφαλμένως ὁ Εὐθύμιος λέγει—«*δημαγωγὸς*» τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ καλεῖται.—Ὡς πρὸς δὲ τὴν παρομοίωσιν τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ πρβ. Μιχ. R. F. 146, 17 κ.ἀ.

I, 549,35: «*κάπειδῆ καὶ ῥήτωρ εἰμὶ καὶ λάτρης Θεοῦ*»: Ὁ Εὐθύμιος μὲν ἑκδήλου ὑπερηφανίας ὁμολογεῖ ἑαυτὸν «*ῥήτορα*», ἅμα δὲ καὶ ἀρχιερέα ἢ, ὡς λέγει, «*λάτρην Θεοῦ*». Πρβ. Εἰσαγωγὴν τῆς παρουσίας ἐκδόσεως, ὡς καὶ τὴν ἡμετέραν ἔκδοσιν: Εὐθυμ. τ. Μαλ. Τὰ σφριζόμενα σ. 31 ἐ.

I,550,16: «*δὸς αὐτῷ τὸ Νέστωρ γῆρας*»: Ὁ τῆς Ἰλιάδος γνωστός ἦρως Νέστωρ ὁ γερῆνιος προβάλλεται ὑπὸ τοῦ Εὐθύμιου τῷ αὐτοκράτορι ὡς ὑπόδειγμα μακροζωίας καὶ εὐγηρίας. Πρβ. καὶ I, 536,21.

II

II,551,1 : Τίτλος· «*Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἐπαινετήριος τοῦ κατηχητηρίου λόγου τοῦ αὐτοκράτορος*» : Ὁ τίτλος δίδει ἡμῖν καὶ τὸν ἀρμόζοντα χαρακτηρισμὸν τοῦ παρόντος λόγου. Οὗτος ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῶν «*ἐπαινετηρίων*» τῶν «*βασιλικῶν λόγων*» (ὄρα ἡμετέραν Εἰσαγωγὴν σ. 515 ἔ. καὶ Bachm.—Dölg. σ. 356 ἔ.), παρὰ τοῖς ὁποίοις πᾶν μέτρον ὑπερβολῆς εἶναι ἐπιτρεπτὸν τῷ ῥήτορι, προκειμένου νὰ ὑμνηθῇ τὸ «*θεῖον*» τοῦ αὐτοκράτορος πρόσωπον. Δὲν παρέχουσιν ἀφορμὴν εἰς ἐγκωμιασμὸν καὶ διθυραμβικὴν ἔξαρσιν μόνον τὰ τρόπαια καὶ τὰ ἐν πολέμοις ἀριστεύματα καὶ αἱ νίκαι τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' ἅμα καὶ οἱ «*λόγοι*» αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν ἐπισήμου τινὸς λόγου τοῦ αὐτοκράτορος παρσιζετο ἀφορμὴ ἱκανὴ πρὸς ἐκφώνησιν ὑπὸ ἐπισήμου τινὸς ῥήτορος ἐτέρου «*ἐπαινετηρίου*» λόγου τοῦ λόγου τοῦ βασιλέως πρὸς ἐγκωμιασμὸν καὶ ἐκθειασμὸν τῶν ὅλως ἐξαιρετικῶν αὐτοῦ ἱκανοτήτων, ἀρετῶν, ἰδιοτήτων καὶ προσόντων. Ἐκτὸς τοῦ ἡμετέρου Εὐθυμίου, «*ἐπαινετήριον τοῦ κατηχητηρίου λόγου*» τοῦ ἰδίου αὐτοκράτορος Μανουὴλ Κομνηνοῦ ἐξεφώνησε καὶ ὁ κλεινὸς τῆς Θεσσαλονικέων πόλεως ἀρχιεπίσκοπος Εὐστάθιος (R. F. 53,12 ἔ.), περὶ τοῦ ὁποίου θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα κατωτέρω. Ἄξιον μόνον καὶ ἐναυθῆσαι νὰ ἐπαναληφθῇ εἶναι τὸ παράπονον, ὅπερ ὁ πατὴρ τῆς βυζαντινολογίας Karl Krumbacher ἐξέφερε, ὅτι δηλ. ἔλλειπει—καὶ οὐδ' ἐπληρώθη ἄχρι καὶ τῆς σήμερον ἢ ἔλλειψις αὕτη—ἐν θεμελιῶδες περὶ βυζαντιακῆς ῥητορικῆς ἔργον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ προεργασίαι ἱκαναὶ διὰ τὴν σύνταξιν τοιοῦτου ἔργου, ὅπερ θὰ ὑπεβοήθει ἡμᾶς τὰ μάλιστα εἰς τὴν ἴχνευσιν καὶ ἀνεύρεσιν τῶν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ῥήτορι ἀπαντώντων ῥητορικῶν σχημάτων, τῶν χρησιμοποιουμένων παρ' αὐτῶν ἀφθόνων παρομοιώσεων, τῶν ἀπαντώντων λογοπαιγνίων, παροιμιῶν καὶ γωρίων ἐξ ἐτέρων συγγραφέων, τῶν τε θύραθεν καὶ ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Ἐν τοιοῦτον ἔργον θ' ἀνύψου ἀσφαλῶς τὴν γνώσιν τὴν ἡμετέραν σχετικῶς πρὸς τὴν πολύμορφον γλώσσαν τῶν Βυζαντινῶν ῥητόρων καὶ θὰ διεφώτιζεν ἡμᾶς νὰ ἐννοήσωμεν καλύτερον καὶ βαθύτερον τὰς ποικιλότητας πτυχᾶς τοῦ βυζαντινοῦ λόγου, ἐν πολλοῖς στρυφνοῦ καὶ δυσνοήτου, καὶ θὰ καθίστα οὕτω ἡμᾶς σήμερον ἱκανωτέρους νὰ ἐξάγωμεν πολυτίμους ἄλλως πραγματικᾶς, γεωγραφικᾶς, προσωπικᾶς, ἐκκλησιαστικᾶς, μοναχικοῦ βίου, πολιτικῆς καὶ διπλωματίας, οικονομικᾶς, φορολογικᾶς καὶ ἐτέρας ἱστορικᾶς εἰδήσεις, αἵτινες καλυπτόμεναι πολλάκις ὑπὸ νέφους καὶ σκιᾶς, λόγῳ τῶν πολλῶν μεταφορῶν καὶ εἰκόνων τοῦ βυζαντιακοῦ λόγου, δυσχερέστατα κατανοοῦνται καὶ ὑπὸ τῶν πεπειραμένων ἔτι καὶ τὰ μάλιστα ἡσκημένων εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Βυζαντινῆς γλώσσης ἐπιστημόνων. Πρῶβ. W. Kroll, ἐν Pauly, Wissowa, Kroll, Realencyklopädie d. kl.

Altw., Suppl.—Bd. 7 (1940) 1132 ἑ. ἑ. καὶ Krumbacher—Σωτηριάδου, Ἰστ. τ. βυζ. λογ. II, 97 ἑ.

II,551,9: «*παγκράτιον*»: Αἱ πρὸς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ παλαίσματα παρομοιώσεις καὶ μεταφοραὶ τῶν Βυζαντινῶν ῥητόρων εἶναι συχναί. Πρβ. πχ. Εὐθ. I,540,18. Περὶ τοῦ ἀγωνίσματος τοῦ «*παγκρατίου*» ὄρα Pauly—Wisowa—Kroll, Realenzyklopädie ἐν λ. *Wettkampf*. Τοῦτο ἦτο ἀγώνισμα πάλης ἅμα καὶ πυγμῆς καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἄκρον ἄτων τῆς ἀθλητικῆς ἐπιδόσεως, ὡς συνδυάζον ῥώμην καὶ τέχνην συγχρόνως.

II,552,11: «*οὔτε γὰρ διδασκάλους τοῦ βασιλέως ἔχω καταμαθῶν*»: Ἡ τολμηρὰ πῶς αὕτη φράσις δικαιολογεῖται ἐκ τῆς προθέσεως τοῦ ῥήτορος νὰ ἐξάρῃ «*τῆς σοφίας τὸ τόσον μέγεθος*» τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ νὰ δηλώσῃ τὸ γεγονός ὅτι, παρὰ τὴν ἔλλειψιν εἰδικῆς τοῦ Μανουὴλ μορφώσεως, ἔνεκα τῆς φυσικῆς αὐτοῦ εὐφυΐας καὶ τῶν ἐξαιρέτων αὐτοῦ πνευματικῶν προσόντων, οὗτος «*τὸ τῆς σοφίας πόμα κεκέρασαι*», δεύτερος κἀντούτω Σολομῶν ἀναδειχθεὶς.—Περὶ τῆς παρομοιώσεως τοῦ βυζαντινοῦ ἡγεμόνος πρὸς τὸν Σολομῶντα ἔχομεν καὶ ἄλλα μαρτύρια ἐκ τῶν βυζαντινῶν ῥητόρων. Πχ. Εὐθ. II,558,2.3. Εὐθ. R. F. 52,18. Μιχ. R. F. 136,30.—Ἀνάγκη ὅμως νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ἀνωτέρω φράσις, δι' ἣν καὶ τολμηρίας ἐχαρκτηρίσθη ὑφ' ἡμῶν ὁ Εὐθύμιος, ἔρχεται εἰς ποιάν τινα ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ λόγῳ λεχθέντα: «*τὰ γὰρ δὴ πολιτικά καὶ ὅσα τάττουσι κοσμοῦσιν ἀνθρώπων πάλαι ἦσαν πεπαιδευμένοι οἱ βασιλεῖς*» *δημον καὶ ὅσα* (Εὐθ. I,529,34). Ἄλλ' εἶπομεν ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ ἀντικρούμεναι οὐχὶ σπανίως ἀντιθέσεις χρησιμοποιοῦνται οὐχ ἦττον ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν ῥητόρων εὐκαιρῶς—ἀκαιρῶς, ἐφ' ὅσον, ὡς νομίζουσι, παρέχουν ἀφορμὴν εἰς ἔξαρσιν, ἐξύμνησιν καὶ ἐγκωμισμὸν τοῦ «*θείου*» τοῦ αὐτοκράτορος προσώπου.

II,552,21: «*καὶ πρόσβεις ἀπανταχόθεν ἤκοντας καὶ παρακλητεύοντας ἀξιοὶ καὶ λόγον καὶ βλέμματος καὶ τᾶλλα πάντα καὶ τυρβάζει καὶ διαπραττεται, δι' ὧν εὐεργετῆ τὸ ὑπήκοον*»: Οἱ βυζαντινοὶ ῥήτορες δὲν ἠδύναντο νὰ παραλείψωσι τὴν μνησίαν τῆς «*πολυπραγμοσύνης*» καὶ τοῦ πολυασχόλου τοῦ αὐτοκράτορος, ἰδίᾳ λόγῳ τῶν συχνῶν παρ' αὐτῷ ἐπισήμων παρουσιάσεων τῶν «*πρόσβειων*» τῶν ξένων δυνάμεων καὶ λοιπῶν «*παρακλητευόντων*», ὅπως ἐξάρουν ὅτι πᾶν τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιτελούμενον πρὸς ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν ἀποβλέπει, τὸ καλὸν τοῦ Ἑθνους καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν ὑπηκόων. Τὸ πολυπραγμον καὶ πολυάσχολον τοῦ βασιλέως ζωηρότερον καὶ ἐκφραστικώτερον διατυποῖ ὁ κλεινὸς τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχιεπίσκοπος Εὐσταθίου ἐν τῷ λόγῳ του πρὸς τὸν αὐτὸν Μανουήλ, ταῦτα λέγων: «*βουλαὶ καθ' ἐκάστην, πρεσβεῖαι ὡς ἐκάστοτε, ἄλλαι μὲν ἐκπεμπόμεναι, ἕτεραι δὲ εἰσδεχόμεναι, θεσμοθεσιῶν μελέται, κρίσεων εὐθετισμοί, στρατιωτῶν ἐκλογισμοί, ἀκονισμάτων παλαίσματα, ὧν τὰ πλείω ἔξωθεν καὶ ἐκ βαρβάρων, ἐφ' ὧν καὶ πλείους αἱ μέριμναι, οἰκονομιῶν τύποι, πρακτέων ἐπικρίσεις,*

ὄχλοι δεομένων, καὶ οἷτοι μυριότροποι, καὶ ὁποῖα τὰ καθ' ἕκαστα ἀπερίληπτοι καὶ μέτρον ὑπερεκπίπτοντες» (Ε ὕ σ τ. R. F. 5,25—31. Πρβ. τοῦ αὐτοῦ ἕτερον λόγον ἐν R. F. 126,13. Ἄ ν ω ν. R. F. 200ε. Ὅρα καὶ Bachm.—Dölg. 399,7).

Π,553,18: «ἀλλὰ γὰρ ποῖόν σου θαυμάσομαι πρῶτον, ὃ σοφὲ βασιλεῦ; τὸ κάλλος τῶν νοημάτων ἢ τῆς διανοίας τὸ μέγεθος; τῆς φράσεως τὸ διωμαλισμένον καὶ χάριεν ἢ τὸ γλαφυρὸν τῶν λέξεων καὶ ἐπίστοχον;»: Οἱ Βυζαντινοὶ ῥήτορες, οἱ μηδεμίαν ἰδιότητα τοῦ Βυζαντινοῦ ἡγεμόνος ἀφήσαντες ἀνεγκωμίαστον, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρίδωσι καὶ τὸ πρὸς τὴν ῥητορικὴν τέχνην ἐπιτήδειον τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ ἡμέτερος Εὐθύμιος θαυμάζει ἐν τῷ παρόντι αὐτοῦ «ἐπαινεστηρίῳ λόγῳ τοῦ κατηχητηρίου λόγου τοῦ αὐτοκράτορος», «τὸ κάλλος τῶν νοημάτων», «τῆς διανοίας τὸ μέγεθος», «τῆς φράσεως τὸ διωμαλισμένον καὶ χάριεν», καὶ τὸ «γλαφυρὸν τῶν λέξεων καὶ ἐπίστοχον». Ἦδη ἀνωτέρω ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ, σελ 514 σημ. 4 ἐμνημονεύσαμεν ὅτι ὁ Μανουὴλ μετεχειρίζετο γλῶσσαν ἀπλήν, πρὸς ἣν ἐκ συμπαθείας ἐφέρετο. Ἀνάγκη οὐχ ἦττον ἐνταῦθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι οἱ δημοσίαι ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκφωνούμενοι λόγοι, φυσικὸν εἶναι, ὅτι συνετάσσοντο εἴτε ὑπὸ τοῦ λίαν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, λογίου πρωθυπουργοῦ, εἴτε ὑπὸ ἐκλελεγμένης καὶ λίαν πεπαιδευμένης προσωπικότητος εἴτε ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν συμβούλων εἴτε καὶ ἐκ τῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας, τῶν «Ἀσηκρητις» λεγομένων. Ἀσφαλῶς ὁμοῦς ὁ αὐτοκράτωρ εἴτε ἐκ τῶν προτέρων ὑπηγόρευε τὰς σκέψεις αὐτοῦ, εἴτε καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων διώρθου τὴν ἐν σχεδίῳ σύνταξιν ἐπισήμου τινὸς λόγου, μέλλοντος δημοσίαι νὰ λεχθῆ. Τοῦτο θὰ ἐγνώριζεν ἐξάπαντος καὶ ὁ ἡμέτερος ῥήτωρ. Ἀλλ' οὐδαμῶς οὗτος κωλύεται νὰ ἐπαινέσῃ τὸν «ῥήτορα» αὐτοκράτορα, ἐφ' ὅσον ὠρμάτο ἐκ τῆς κοινῆς διὰ πάντα Βυζαντινὸν ἀντιλήψεως, ὅτι τὸ «θεῖον» τοῦ αὐτοκράτορος πρόσωπον εἶναι τὸ τέλειον καὶ τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἀρχέτυπον πάσης σοφίας καὶ ἀρετῆς, ὡς ἀκριβῶς πρότυπον σοφίας καὶ ἀρετῆς διὰ τοὺς χριστιανούς εἶναι ὁ Χριστός. Πρβ. Ε ὕ θ ν μ. Π,552,1: ἀλλὰ προσέβαλλέ μοι καὶ ἐκπληξίς, καὶ ἐξεθαμβούμην ἐπὶ τῷ μεγέθει τῶν νοημάτων σου καὶ τῇ τοῦ λόγου διασκευῇ καὶ τέλος πλεονάσαν τὸ θαῦμα καὶ μεθ' ὑπερβολῆς κατασχὼν εἰς ἀφωνίαν μοι περιέστη καὶ σε τὸν τοσοῦτον λογογράφον παρήλθον ἀναυδος». Ὅρα ἐπίσης Ε ὕ θ ν μ. 553,14ε. Π,555,1ε. κ. ἀ.—Ὁ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος δημοσίαι λεγόμενος λόγος ὠνομάζετο «Κατηχητήριος», ὄρος, ὡς γνωστόν, μᾶλλον ἐκκλησιαστικός, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἐγρησιμοποιεῖτο ὁ ὄρος οὗτος, διότι ἤθελε νὰ δεῖξῃ ὅτι τὸ περιεχόμενον τούτου ἦτο διδακτικόν, συμβουλευτικόν, παραινεικὸν κτθ. Πάντα δὲ ταῦτα ἐκφράζει λίαν χαρακτηριστικῶς ὁ ὄρος «Κατηχητήριος λόγος». Παραδείγματα τοιούτων «Κατηχητηρίων λόγων», ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ ἡγεμόνος λεχθέντων καὶ δὴ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, ἔχομεν τὸν ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης

ὁμοίως ἐπαινούμενον «*Κατηγορητῆριον λόγον*»: Εὐστ. R. F. 53,12: «*ἐβασίλευσεν ὡσπερ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ πᾶν ἔθνος, οὕτω καὶ ὁ κατηχητήριος ἐκεῖνος ἐπὶ πάντας λόγους, οὗς τὸ τοιοῦτον εἶδος ἀπονεύεσθαι. ἐγὼ καὶ ὡς κόσμον αὐτὸν ἐθεώρουν βασιλικῶς διαδήματος, οὐπερ οὐκ ἔστι θέσθαι τίμημα, ἐφωσφόρουν ἐν αὐτῷ οἱ περὶ τῆς ἀρχιψώτου τριάδος λόγοι ὡς διάλευκοι μάργαροι ἐξέλαμπον ὡς εἰς πυραύγειαν ἄνθρακος τὰ τῆς θείας τοῦ Λόγου σαρκώσεως, ὃν τρόπον ἕτερον καὶ Ἡσαΐας ἄνθρακα ἐθεώρησε (Ἡσ. 6, 6), τὸ ἐν βάθει τῶν νοημάτων διαφανὲς ὡς λυχνίτης ὑπήγαγεν, ὃς εἶδε κατεπιχειρεῖν τῆς νυκτὸς πυρεκβολῶν ἐκ βάθους τὴν φωτοφάνειαν. . . . ὠ γλυκύτες ὁμιλίας· ὦ πλοῦτος ἐπιχειρήσεων· ὦ νοημάτων βυθὸς τιθεμένων σκότος ἀποκρυφῆν τῷ βαθυτάτῳ τῆς γνώσεως· ὦ ῥημάτων φῶς διανυγάζον τὸ βάθος τῶν νοουμένων τῷ ἠλιώδει τῆς φράσεως· ὦ γλῶσσα πυρίνη πνεύματος μεριζομένη (Πρῶξ. 2, 3) μὲν ποικίλως, ἐκάσταις δὲ ψυχαῖς καθ' ὀλότητα ἐναρμότιουσα, ἔνθα καὶ πλεον ἔκειτο τὸ ξενίζον τοῦ πράγματος καὶ πλείω τὰ τοῦ θαύματος διὰ τὴν ἰδιοτροπίαν τοῦ κράματος· οὐ γὰρ τοῖς περὶ λόγους μὲν ὁ λόγος ἐκεῖνος ἦν εὐπρόσιτος, ἐξέκλειε δὲ τὴν ἰδικωτέραν (;) ἀκροάσιν οὐδ' αὖ πάλιν ἐφείλκετο μὲν τὸν ἀπλούστερον ἄνθρωπον, ὁ δὲ τοῦ λόγου τροφίμος μηδὲν ἐκείθεν ἔχων ἀπῆρχετο· οὐδὲ τὸ μὲν τι τοῦ λόγου τούτοις εἰς ὄφελος, τὸ δ' ἐκείνοις ἀπεμερίζετο, ἀλλὰ καὶ τὸ καλὸν ὁμοίμως παντὶ τῷ λόγῳ ἐνέλαμπε καὶ ἅπας ἀκροώμενος ὅλος ἦν τοῦ καλοῦ». Καὶ ἐν R. F. 54, 20, ὡς ἐξῆς ἐγκωμιάζει ὁ Εὐσταθίου τὴν ἠστορικὴν τοῦ αὐτοκράτορος δεινότητα: «*Τί δὴ περιλέλοιπας ἡμῖν, ὦ καὶ ἀνδρικότατε καὶ σοφώτατε βασιλεῦ, τοῖς εἴτε ἠστορικοῖς εἴτε καὶ τολμηρότερον καὶ διπρὸ ἡμῶς εἰπεῖν ἠστοροσιν, εἰ καὶ ἐνταῦθά σοι τὸ πρωτεῖον ἀπενέγκασθαι περιγίνεται εἰς τε νοημάτων οὕτω μὲν ἔντεχρον, οὕτω δὲ ἀπονον εὐροϊαν καὶ εἰς κάλλος φράσεως αὐτοσχέδιον, καὶ ἅπερ ἡμῖν μακρὰ πονουμένοις οὐκ οὐδὲ εἰσέτι κατορθοῦν ἔπεισι, ταῦτα σὺ οὕτως ἀμογητὶ προβέβλησαι; σὲ δὲ οὐ τοῦτο μόνον κοσμεῖ τὸ τοῦ λέγειν καλόν, ἀλλὰ σοὶ καὶ ἄλλο προσέθετο Θεὸς ὑπερεκπερισσοῦ καὶ ὡς εἰπεῖν ἐπικόσμημα· τὸ περίτρανον τῆς φωνῆς, τὸ γλυκὺ τῆς λαλιᾶς, τὸ στρογγύλον τῆς φράσεως, καὶ οἷον μὲν ἂν τὸ τοῦ Ὀμηρικοῦ μεγάλου ἠστορος ἦν λιγύφωνον, οὐκ ἔχω σαφῶς διειπεῖν, οὐδ' ὅπως ἀγορητῆς ἦν ἐκεῖνος λιγύς (Ἰλ. Α, 248), εἰς σὲ δὲ ἀφορῶν ἔχω κάκεινον συνεπινοεῖν τάχα ἂν τοιοῦτόν τινα ἐκβάντα πρὸς φύσεως. . . .». Παρέθεσα ἐν ἐκτάσει τὸ κείμενον τῶν λόγων τοῦ Εὐσταθίου ἐκ τοῦ «*Ἐπαινητηρίου*» αὐτοῦ λόγου εἰς τὸν «*Κατηγορητῆριον λόγον τοῦ αὐτοκράτορος*» Μανουήλ, ἵνα δείξω ὅτι καὶ πρὸ τοῦ Εὐθυμίου ἐπεκράτει ἡ συνήθεια τῆς ἐκφωνήσεως «*Ἐπαινητηρίου*» λόγων εἰς «*Κατηγορητῆριους*» λόγους τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὅτι τὰ ἐν τοῖς λόγοις τούτοις ἐγκώμια περιεστρέφοντο περὶ τὰ αὐτὰ γεγονότα καὶ τὰς ἰδίας τοῦ Βυζαντινοῦ ἡγεμόνος ἰδιότητος ἐκάστοτε ἐπαζητήτων γὰ ἐξάρουν. Ἡ κεντρικὴ δὲ ἰδέα τῶν τοῦ εἶδους τούτων λόγων καὶ ὁ ἄμε-**

σος τούτων σκοπὸς ἦτο νὰ ἐξαρθῇ δεόντος ἢ σοφία τοῦ βασιλέως. Πρβ. Εὐστ. R. F. 50, 7. 115, 8. Μιχ. R. F. 153, 12 κ.π.δ. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐγκωμία τῶν λόγων τούτων ἀφεώρων εἰς τὰς ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐξαιρομένας τρεῖς μεγάλας τοῦ Βυζαντινοῦ ἡγεμόνος ἀρετάς, ἦτοι τὴν στρατηγικὴν μεγαλοφυΐαν, τὴν στρατιωτικὴν γενναιότητα καὶ τὴν πολεμικὴν δεξιότητάν καὶ τέλος τὴν ῥητορικὴν δεινότητα. Πρβ. Εὐθ. II, 557, 63: «ὦ βασιλεὺς καὶ στρατηγὸς καὶ στρατιώτης καὶ ῥήτωρ!». Ἰδὲ ἐπίσης II, 551, 30. I, 549, 30: «ὦ ἀριστε στρατιῶτα, ὦ θαυμάσιε στρατηγέ, ὦ χεῖρ ἄμαχος, νοῦς ἀσύγκριτος!». Μιχ. R. F. 155, 15 ε. Ἐννοεῖται δ' ὅτι καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἀρεταί, αἱ κοσμοῦσαι τὸν αὐτοκράτορα, ὑμνοῦνται ἐπ' εὐκαιρίᾳ καταλλήλως καὶ ἐξαίρονται καὶ αὐταὶ προσηκόντως, οἷαι πχ. ἡ δικαιοσύνη (Εὐθ. II, 554, 8. Μιχ. R. F. 137, 27 ε.), ἡ διοικητικὴ ἱκανότης (Εὐθ. I, 538, 12 ε.) καὶ καθόλου πᾶσαι αἱ ἀρεταί, φυσικαί τε καὶ ἐπίκτητοι, αἵτινες κατὰ τὴν πεποιθήσιν τῶν Βυζαντινῶν ἔδει νὰ κοσμοῦσι τὸ θεῖον τοῦ αὐτοκράτορος πρόσωπον. Καθ' ἃ ὁ Νικήτας Χωνιάτης ἱστορεῖ, ὁ Μανουὴλ Κομνηνὸς «εὐγλωττίαν εὐτυχηκῶς» ἠρέσκετο πολὺ εἰς ἐκφώνησιν τοιούτων «Κατηχητηρίων» λόγων. Νικ. Χων. 274, 23: «καὶ ὁ βασιλεὺς τοιγαροῦν οὗτος εὐγλωττίαν εὐτυχηκῶς καὶ λόγου ἔμφυτον χάριν πεπλονηκῶς οὐ λαμνρῶς ἐπέστελλε μόνον, ἀλλὰ καὶ κατηχητηρίους ὠδινε λόγους, οὓς φασί σελέντια, καὶ εἰς κοινήν ἀνέπτυσεν ἀκοήν. ὁδῶ δὲ προῶν καὶ δογματῶν ἤπειτο θεῖων καὶ περὶ Θεοῦ διελέγετο».

II, 553, 25: «καὶ ἵνα καὶ εἰκόνα σοι διαχαράξω τοῦ λόγου, σῶματι ἐφύκει σοὶ τὴν τῆς κατηχήσεως ψυχὴν μὲν ἔνδον φέροντι σοφὴν καὶ γενναίαν καὶ οἶαν ἐπιμαρτυροῦσι τοῖς ἥρωσι, χεῖρας δὲ παρηρημένῳ βριαράς τε καὶ παλαμναίας καὶ οἶας τρέμουσιν οἱ πολέμιοι· στέρον δὲ εὐρὸν προβεβλημένον καὶ λάσιον, πόδας ἐλαφροῦς τε καὶ κούφους μετὰ τῆς ἄνωθεν καταβαινούσης στεῖρῆς ἐπι δὲ τούτοις τὸ πρόσωπον ἀνθηρὸν καὶ κάλλιστον καὶ ἐπίχαρι καὶ ὄλην τὴν ῥοδωνιὰν τοῦ κάλλους πλοντοῦν· καί, συνόλωσ εἰπεῖν, ὁποῖον τὸ σόν, αὐτοκράτορ, σῶμα τὸ καλὸν τῆς φύσεως ἄγαλμα»: Ἐπαραίτητον στοιχεῖον τοῦ «Ἐπαινετηρίου» λόγου ἀπετέλει καὶ ὁ ἐγκωμισμὸς τῶν σωματικῶν ἰδιοτήτων καὶ χαρισμάτων τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ ἐγκωμισμὸς δὲ οὗτος παρεισάγεται ἐκ παραλλήλου μετὰ τῶν ἐγκωμιῶν, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς ἰθι- κὰς ἀρετάς καὶ τὰ λοιπὰ πνευματικὰ χαρίσματα τῆς «θείας» τοῦ αὐτοκράτορος φυσιογνωμίας. Πρβ. Bachm.—Dölg. σ. 357. 371, 5. Ἐξαιρετικὸν παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ἡ ὁμοιοπαρομοίωσις ὑπερβολὰς ἐμπερικλείουσα ἐγκωμιστικὴ ἔξαρσις τῶν σωματικῶν τοῦ Βυζαντινοῦ ἡγεμόνος ἰδιοτήτων καὶ διὰ πλουσιῶν ῥητορικῶν ἀνθυλλίων διηθησμένη περιγραφὴ τῆς σωματικῆς τούτου διαπλάσεως δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀφίσταται ὑπὲρ τὸ μέτρον τῆς φυσικῆς τούτου ἐμφανίσεως. Διότι ἔξω τῆς πραγματικότητος ἐκθειασμὸς τοῦ σώματος τοῦ αὐτοκράτορος, ὁσονδήποτε συγκεκαλυμμένος, θὰ προσέκρουεν ἀφεύκτως

ὡς τὴν ἄμεσον τοῦ κοινοῦ ἀντίληψιν, ἔχοντος ἐξ ἰδίας παραστάσεως γινῶσιν τῆς ἐξωτερικῆς τοῦ ὑμνουμένου ἡγεμόνος ἐμφανίσεως. Δὲν θὰ ἠδύνατο, φέρο' εἰπεῖν, νὰ ὑμνήσῃ ὁ οἰοσδήποτε ῥήτωρ ἕν σκελετῶδες σῶμα, ὡς ἔχον «*στέρονον εὐρὸν προβεβλημένον καὶ λάσιον*», οὔτε χολόν τινα βασιλέα, ὡς ἔχοντα «*πόδας ἐλαφρούς τε καὶ κούφους μετὰ τῆς ἀνωθεν καταβαινούσης στερόδότητος*», οὔτε τέλος τὸ ἀγριωπὸν καὶ βλοσυρὸν καὶ ἀκαλλές τῆς ὄψεως, ὡς «*πρόσωπον ἀνθηρὸν καὶ κάλλιστον καὶ ἐπίχαρι καὶ ὄλην τὴν ῥοδωνιὰν τοῦ κάλους πλουτοῦν*»! Κατὰ ταῦτα αἱ ἐξαίρουσαι τὰς σωματικὰς ιδιότητας τοῦ Βυζαντινοῦ ἡγεμόνος θέσεις παρὰ τοῖς ἐγκωμιασταῖς τῆς ἐποχῆς ταύτης δύνανται ὀρθῶς νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς ἱστορικὰ τεκμήρια τῆς προσωπογραφίας τῶν Βυζαντινῶν ἡγεμόνων, ὧν μάλιστα δὲν διεσώθη ἐτέρα τις εἰκὼν ἢ σωματικὴ παράστασις. Διὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ σώματος τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ ἄξια σημειώσεως εἶναι καὶ ὅσα, ἐκτὸς τοῦ Εὐθυμίου, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος περὶ αὐτοῦ λέγει (R. F. 51, 7): «*Ὅσα μὲν οὖν ἢ φύσις, ἄριστε βασιλεῦ, ἀμφὶ σὲ φιλοτίμως ἠσχόληται . . . δι' ὧν ἔχοιμι ἂν καταγράψασθαι τὸ κάλλος τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ τῆς θέας γαλήνιον, τὸ τοῦ προσώπου καὶ λάμπον καὶ ἠρωϊκόν, τὴν ὄλην εὐρυθμίαν τῆς τοῦ σώματος ἀκροπόλεως, ἣν ὁ ὕψιστος Θεὸς ἐπύργωσεν ἡμῖν εἰς ἀσφάλειαν, τὴν τῶν στέρωνον, καθάπερ εἰ καὶ λέοντος, εὐρύτητα καὶ στερεμνιότητα, τὴν τῶν χειρῶν εὐτοπίαν, ἧς οὐ μόνον ὡς Δανίτικὸς νοεῖν βραχίονας τεθειμένους εἰς τόξον χαλκοῦν ἐκ Θεοῦ (B' Βασιλ. 22, 35), ὅτε κατ' ἐχθρῶν τεινόμεναι θανάσιμα βάλλουσιν, ἀλλὰ προσεπιθεωρῶ αὐτὰς καὶ ὄργανα ποιούσας καὶ δακτύλοις ἀρμοτιούσας ψαλτήρια . . .*».

II, 554,9: «*τῆς τῶν ἀδελφῶν τετρακτύος εἰς βασιλέα μόνος ἐπιλεγείς*»: Ὁ ἐγκωμιαστής Εὐθυμῖος δὲν παραλείπει νὰ ἐξάσῃ ἐπ' εὐκαιρίᾳ καὶ τὸ γεγονός τῆς κατὰ προτίμησιν ἐπιλογῆς τοῦ Μανουὴλ καὶ τῆς ἀναδείξεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του Ἰωάννου Κομνηνοῦ (1118—1143) ὡς διαδόχου τοῦ θρόνου, ἀντὶ τοῦ πρεσβυτέρου Ἰσαακίου, ἕνεκα ἀκριβῶς τῶν ἐξαιρέτων τοῦ Μανουὴλ ἱκανοτήτων, ἧς ὁ συνετὸς αὐτοκράτωρ Ἰωάννης διέκρινεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ νεωτάτου ἐκ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ υἱῶν, ἦτοι τοῦ Μανουὴλ. Ἰδὲ Νικ. Χων. 59,1 ἐξ. Ἰωάνν. Κινν. 23,3 ἐξ.

II, 554,21: «*ἤνοιξας ἡμῖν ὁ βασιλεὺς πολλάκις τὰ βασιλικὰ ταμιεῖα, μᾶλλον δὲ ἀνοίγεις ἐκάστοτε καὶ δωρεαῖς καταπλουτίζεις σου τὸ ὑπήκοον*»: Ἦτο πεποιθήσις τῶν Βυζαντινῶν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ τὰ πάντα κατὰ μίμησιν Χριστοῦ ἐπιτελῶν, ἤσκει τὴν ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ἐξουσίαν αὐτοῦ κυριῶς διὰ τῶν ὄπλων τῆς εὐσεβείας, ὧν σπουδαιότατον ἦτο ἡ φιλανθρωπία (πρβ. τὸ Περὶ βασιλείου τάξεως ἔργον τοῦ Κων]τινοῦ Πορφυρογεννήτου 281,2.323,16.325,22ἐξ. καὶ 317,8.372,7.683,4). Οὗτος ἦτο ὁ «*μέγας εὐεργέτης*» τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ καὶ ὁ «*πλουτοποιός*», ὁ σκορπίζων ἀφειδῶς τοῖς πᾶσι τὸν «*ἔλεον*» αὐτοῦ καὶ διὰ δωρεῶν καταπλουτίζων πάσας μὲν τὰς πα-

σχούσας τῶν ὑπηκόων του τάξεις κατὰ πρόωτιστον λόγον, ὕστερον δὲ καὶ πάσας τὰς ποικιλοτάτας κατηγορίας τῆς τε πολιτικῆς καὶ τῆς στρατιωτικῆς μηχανῆς ποικιλοτρόπως δι' ἐπιχορηγήσεως καὶ ἐτέρων δωρεῶν πολλάκις ἐνισχύων ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων. Ἐντὸς δὲ τοῦ κύκλου τῆς φιλανθρωπικῆς τοῦ αὐτοκράτορος δράσεως πρωτίστην, ὡς εἰκόσ, κατεῖχε θέσιν καὶ ἡ Ἐκκλησία, ὃ τε κλῆρος δηλ. καὶ οἱ ἱεροὶ ναοὶ μετὰ τῶν μοναστηρίων. Ἄλλὰ περὶ τῆς ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν μερίμνης τοῦ αὐτοκράτορος ἐγένετο ὁ προσήκων λόγος ἀνωτέρω (I, 543, 19). Ἡ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ῥητόρων καὶ ἐγκωμιαστῶν μνεῖα τῆς εὐποίας τοῦ αὐτοκράτορος ἀπστέλει στοιχεῖον ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ τὴν οἰκοδομὴν καὶ διάφθρῳσιν τοῦ οὕτω καλουμένου «*βασιλικοῦ λόγου*». Ὅθεν καὶ ὁ ἡμέτερος Εὐθύμιος ὑμνεῖ ἐν τῷ παρόντι αὐτοῦ λόγῳ τὸν «*εὐεργέτην*» βασιλέα Μανουὴλ καὶ ἐπιχαρίτως ἀναφέρει τὰς πλουσίας τούτου δωρεὰς πρὸς ἅπαν αὐτοῦ τὸ ὑπῆκοον. Τοῦτο πράττουσιν, ὡς εἴπομεν, καὶ πάντες οἱ Βυζαντινοὶ ῥήτορες. Πρῶ. Μιχ. Χων. Λάμπρ. I, 139, 10. Βαχm., Ἰω. Συρ. σ. 98ἔ. 16, 2. Εὐστ. R. F. 14, 29. 44, 4ἔ. 120, 23. 123, 20. 25. Μιχ. R. F. 138, 6. 139, 10. 164, 25ἔ. κ. π. ἄ. Ὅρα περαιτέρω ἐπὶ τοῦ θέματος Straub 155ἔ. Treitinger σ. 229ἔ. Dölger, Urk. 246.

II, 555, 23: «*Ἐρμουῦ σύνθακος καὶ συνέσιος*». Ἐνταῦθα ἡ παρομοίωσις ἀφορᾷ εἰς τὸν βασιλέα. Ἄλλὰ παρὰ τοῖς ῥήτορσι συνηθέστερον ὁ Ἐρμῆς χρησιμοποιεῖται ὡς Θεὸς προστάτης τῶν ῥητόρων. Πχ. «*Ἐρμουῦ θεράπων*» αὐτοκαλεῖται ὁ ἀνώνυμος ῥήτωρ ἐν R. F. 361, 2 Ὅρα ἐπίσης Νικ. Βασιλ. R. F. 241, 2: «*Ἐρμουῦ παλαῖστραι*». Βαχm., Joh. Syr. 20, 17: «*μαχηταὶ τοῦ Ἐρμουῦ*». Μιχ. Χων. Λάμπρ. I, 214, 10: «*ἐρμαϊκὴ δύναμις*» (=ἡ ῥητορικὴ ἱκανότης). Οὐχὶ ἀχρησιμοποίητος μένει καὶ ἡ ἀντίθεσις: Ἐρμῆς λόγιος-Ἐρμῆς κερδῶος. Ἴδὲ Βαχm.—Dölger. 387, 6.

II, 555, 28: «*ἀλλ' αὐτὴν τοῦ πρότριτα βήματος καὶ ἡδονῆν καὶ χάριν καὶ ὄνησιν οὐκ ἔχω πῶς ἐξεῖπω καὶ διηγῆσωμαι*»: Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Εὐθυμίου φανερὸν καθίσταται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ «*πρότριτα*» μόλις δηλ. πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ παρόντος «*Ἐπαινετηρίου*» τοῦ Εὐθυμίου εἶχεν εἶπει τὸν «*Κατηχητήριον*» αὐτοῦ λόγον. Ὅτι δὲ καὶ ὁ «*Κατηχητήριος*» τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ «*Ἐπαινετήριος*» τοῦ Εὐθυμίου ἐξεφωνήθησαν ὀλίγον πρὸ τοῦ πρῶτον νῦν ἐκδιδόμενου λόγου τοῦ Εὐθυμίου συμπεραίνω ἐκ τῶν ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου τούτου προσφωνητικῶν ἐκφράσεων τοῦ Εὐθυμίου, ταῦτα λέγοντος: «*Ἐπαῆμεις ἡμῖν ἐκ τῶν Περσικῶν ἀγώνων, κράτιστε βασιλεῦ, Πέρσας μὲν ἐκεῖ τροπῳσάμενος, κἀνταῦθα δὲ ῥήτορας καταγωνισάμενος*» (I, 524, 6). Καὶ ὁ μὲν πρῶτος λόγος ἐξεφωνήθη, ὡς εἶδομεν (I, 536, 4), τῇ 6 Ἰανουαρίου 1176, ἑορτῇ τῶν Θεοφανίων. Ἄλλὰ ποῖαν ἀκριβῶς ἡμέραν ἐξεφωνήθη ὁ «*Ἐπαινετήριος*» τοῦ Εὐθυμίου δὲν ἠδυνήθη, δυστυχῶς, ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν τοῦ κειμένου τεκμηρίων νὰ

διαπιστώσω. Πάντως ἐκ τῶν συμφραζομένων καὶ ἐν τοῖς δύο λόγοις φαίνεται ὅτι ἡ ἐκφώνησις ἀμφοτέρων δὲν δύναται καὶ πολὺ νὰ ἀπέχη χρονικῶς. Διὰ τοῦτο ἀνωτέρω ἐν παρατηρ. I, 524, 7 εἶπον ὅτι οἱ δύο λόγοι ἐγγὺς ἀλλήλων χρονικῶς πρέπει νὰ τίθενται.

II, 556, 6: «*παρῆν καὶ τῶν Πατριαρχῶν ἡ τριάς τοῖς βασιλεῦσι παρ' ἑκατέροις συνεδρεύουσα*»: Τὴν θριαμβευτικὴν τοῦ αὐτοκράτορος εἴσοδον εἰς τὴν πρωτεύουσαν μετὰ νικηφόρον ἐστρατείαν περιγράφει θαυμασιῶς ὁ **Treitinger** ἐν σ. 173 ἐξέ. Ἡ ὑποδεχομένη τὸν θριαμβευτὴν βασιλέα ἐπίσημος πομπὴ κατέληγεν εἰς τὰ ἀνάκτορα (**Treitinger** σ. 174), ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενος καὶ ὑπὸ τῆς βασιλίσσης, τοῦ διαδόχου, τῶν λοιπῶν αὐτοῦ συγγενῶν καὶ τῆς ὑψηλῆς τῆς Αὐλῆς ἀκολουθίας περιστοιχιζόμενος, ἔτι δὲ τῆς Συγκλήτου, τοῦ Πατριάρχου ἢ τῶν Πατριαρχῶν—ἐφ' ὅσον κατὰ τύχην καὶ ἕτεροι Πατριάρχαι παρεπιδημοῦντες ἦσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει—τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ ἑτέρων ἱεραρχῶν, ὡς καὶ τοῦ πρεσβυτερίου καὶ τῆς κατωτέρας ἱερατικῆς τάξεως ἱκανῶν καὶ πλείστου ὄχλου, ἐδέχετο πολύτιμα ἐπὶ τῷ θριάμβῳ αὐτοῦ δῶρα καὶ τέλος, ἐγειρόμενος, ὠμίλει ἀπὸ τοῦ Παλατίου πρὸς ἅπαν τὸ ὑπήκοον αὐτοῦ, παραινήσεις καὶ υποθήκας παρέχων ἢ καὶ διατάγματα καὶ νόμους ἅμα ἀνακοινῶν. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς ἐγένετο, ὅτε καὶ ὁ Μανουὴλ ἐπέστρεψε νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος ἐκ τῶν παρὰ τὸ Δορύλαιον καὶ Σούβλαιον μαχῶν κατὰ τῶν Περσῶν, ὡς ὁ Εὐθύμιος ἐν τῷ «*Ἐπαινετηρίῳ*» αὐτοῦ λόγῳ II, 556, 3 ἐξέ. λέγει. Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ χωρίῳ ὁ Εὐθύμιος λέγει ὅτι «*παρῆν καὶ τῶν Πατριαρχῶν ἡ τριάς τοῖς βασιλεῦσι παρ' ἑκατέροις συνεδρεύουσα*». Ὁ εἰς τῶν «*τριῶν*» Πατριαρχῶν ἦτο, φυσικὰ, ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ Νέας Ρώμης, ὅστις τότε ἦτο ὁ πολὺς **Μιχαήλ Γ'** ὁ τοῦ Ἀγχιάλου (1169—1177) (περὶ τοῦ Πατριάρχου τούτου πλείονας εἰδήσεις βλέπει τις εἰς τὰ ἑξῆς ἔργα: **Μ. Γεδεών**, Πατριαρχικοὶ πίνακες. Ἐν Κων/πόλει 1890. **J. Hergenröther**, Photius, Patriarch von Constantinopel. Regensburg 1869 τ. 1—3 III, 816 ἐ. Σπ. **Λάμπρου**, Μιχ. Ἀκ. τ. Χων. τὰ σωζόμενα. Ἀθήναι 1880 τ. 1—2 II, 446 ἐ. Τοὺς αὐτόθι μνημονευόμενους «*λαμπροὺς ἐκείνους λόγους ὅσους βασιλικῶν ἄθλων ὑμνήτορας*» τοῦ **Μιχαήλ**, καθὼς ὁ **Λάμπρος** θεωρεῖ ἀπολεσθέντας (II, 448). Ὅσα τούτους ἐν **W. Regel**, *Fontes rerum byzantinorum*. Petropoli 1892 σ. 132—182.—Καὶ νῦν ἐρωτᾶται, τίνες οἱ δύο ἕτεροι Πατριάρχαι, οἱ τότε κατὰ συνέμπτωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημοῦντες; Πιστεύω ὅτι οὗτοι ἦσαν οἱ Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους. Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι κατὰ τὴν στέψιν τοῦ βασιλέως **Μανουὴλ Κομνηνοῦ** μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ δουκὸς τῆς Ἀντιοχείας **Ραῦμόνδου** τῇ 25 Δεκεμβρίου 1161 οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας **Ἀθανάσιος** (1156—1170) καὶ Ἀλεξανδρείας **Σωφρόνιος Γ'** (1137—1171) συνεχороστάτησαν μετὰ τοῦ Πα-

τριαρχου Κωνσταντινουπόλεως Λουκᾶ Χρυσοβέργη (1156—1169). Ὅρα σχετικῶς *Assemani, Bibliotheca orientalis* II, 568. *Le Quien, Oriens Christianus* II, 487. Χρυσ. Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας. Ἀλεξάνδρεια 1935 σ. 552. Τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιον Γ' (1137—1171) διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἡλίας Β' (1171—1175), τοῦτον δὲ ὁ Ἐλευθέριος (1175—1180). Ὁ τελευταῖος οὗτος παρεπεδήμει ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς φαίνεται, ὅτε ὁ Εὐθύμιος ἐξεφώνησε τὸν «Ἐπαινετήριον» αὐτοῦ λόγον. Τοῦτο δὲ ἔτι μᾶλλον πιθανώτερον ἀποβαίνει, ἂν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὁ ἰδιαίτερος τρόπος τινὰ δεσμός τοῦ Μανουὴλ πρὸς τὸν πατριαρχικὸν τῆς Ἀλεξανδρείας θρόνον, ἔνεκα τῆς συμμετοχῆς τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν ἐπίσημον τοῦ αὐτοκράτορος στέψιν μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ δουκὸς τῆς Ἀντιοχείας Ῥαῦμούνδου, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν. Ὁ ἕτερος δὲ Πατριάρχης ἐξάπαντος ἦτο ὁ Ἀντιοχείας, ὅστις ἔνεκα φοβεροῦ σειμοῦ, ἐπισυμβάντος ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐν ἔτει 1170 καὶ καθ' ὃν πλείστας ὑπέστη καταστροφὰς ἡ πόλις, οἱ δὲ ναοὶ κατέπεσαν εἰς ἐρείπια, ἐλθὼν παρέμενεν ἔκτοτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, βαρέως μάλιστα τραυματισθεὶς κατὰ τὸν σεισμόν. Οὗτος δὲ ἦτο ὁ Ἀθανάσιος. Λόγω μάλιστα τῶν φοβερῶν καταστροφῶν ἐκ τοῦ σειμοῦ ἐκείνου οὐ μόνον ὁ Πατριάρχης Ἀθανάσιος ἠναγκάσθη εἰς πολυετῆ ἐκπατρισμόν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἐπὶ σειρὰν ἔτῶν ἀναγκασθέντες διέτριβον ἔκτοτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, μάλιστα λόγῳ τῆς ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἐγκαταστάσεως ἐν Ἀντιοχείᾳ λατινικοῦ πατριαρχείου ἀπὸ τοῦ 1098—1268 καὶ τῶν προκληθεισῶν, ὡς ἐκ τούτου προστριβῶν. Πρβ. Χρυσ. Παπαδοπούλου, Χρονολογικὸς πίναξ τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας, ἐν «*Πανταίνῳ*» Ἀλεξανδρείας τ. ΙΘ' (Ἀλεξάνδρεια 1926) ἀριθ. 10. Τοῦ αὐτοῦ, Ἄρθρον ἐν «*Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ.*» τ. Δ', 901α λ. «Ἀντιόχεια» (Ἐκκλησία). Ἐν τέλει προστεθῆτω ὅτι ἀποκλείεται ὁ εἰς τῶν δύο ξένων Πατριαρχῶν νὰ ἦτο ὁ Ἱεροσολύμων, ἀπλούστατα διότι οἱ Ἅγιοι Τόποι εὕρισκοντο τότε ὑπὸ τὴν καταθλιπτικὴν κατοχὴν τῶν σταυροφόρων, ὁ δὲ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἀναγκασθεὶς ἀπειμακρίνθη ἐκ τῆς ἱερᾶς πόλεως καὶ διέτριβεν ἔκτοτε ἐγκατασταθεὶς ἐν Κύπρῳ. Πρβ. *Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τ. ΙΒ'*, 895β (περὶ τὸ τέλος). Ὡστε λοιπὸν ἡ «τῶν Πατριαρχῶν τριάς», ἢ «τοῖς βασιλεῦσι παρ' ἑκατέροις συνεδρεύουσα» κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ὑπὸ τοῦ Εὐθυμίου ἐκφωνήσεως τοῦ παρόντος αὐτοῦ «Ἐπαινετήριου» λόγον, ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Μιχαήλ Γ' τοῦ Ἀγαχιάλου (1169—1177), τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἐλευθέριου (1175—1180) καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἀθανασίου.

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ*

Μνεῖα ἀρχαίων συγγραφέων: Πολλάκις ὁ Εὐθύμιος Μαλάκης μνημονεύει ῥήσεις ἀρχαίων οὐχὶ ἐπὶ λέξει, ἀλλ' ὡς ἐκάστοτε εἰς τὸν ὄσυν τοῦ ἑαυτοῦ λόγου ἀρμύζει, ὅπερ καὶ ἄλλοι πράττουσιν, ὡς ὁ Μιχαὴλ Χωνιάτης.

Οὕτω παίζων πρὸς τὸ Ἀριστοφάνειον Ἰππ. 1119 «ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ» γράφει σελ. 44,1 «ἀλλ' ἡμῖν δεῖ καὶ ἀπὼν ἀποδημεῖς τῇ μνήμῃ». Ἐν σελ. 46,22 «ὃ θερμουργὲ σὺ καὶ παρακεκομμένον ἀνδράριον» δανεῖζεται τὴν ὕβριν ἐκ τοῦ κωμικοῦ Ἀχαρν. 517 «ἀνδράρια μοχθηρὰ καὶ κακοήθη». Πρβ. καὶ σελ. 53,22. Ἐν σελ. 48,1 γράφει «τοὺς ἄλλους ἑαυτοὺς εἶναι λογιζομένους τοὺς φίλους» ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ Ἀριστοτέλειον Ἡθ. Νικομ. 1166α,31 «ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος αὐτός». Πρβ. σελ. 1169β,6. 1170β,6. Ἡθικ. Μεγ. 1213α,23. Πρβ. καὶ *Κ. Γ. Μπόνη*. Ἡ φιλία γενικῶς καὶ κατὰ τὸν μέγαν Φώτιον. Ἀθῆναι 1938 σ. 1—13. Τὴν Ἀριστοτέλειον ῥῆσιν μνημονεύουσι καὶ ἄλλοι, οἷον Φίλων ὁ Ἰουδαῖος, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Ζήνων ὁ Κιτιεύς, ὁ Πορφύριος, ὁ Ἰμέριος, ὁ Συνέσιος, ὁ Εὐστάθιος πολλάκις. Ἐν σελ. 49,7 τὸ ἐπεισόδιον Εὐνόμου καὶ τέτιγος λαμβάνει ἐκ τοῦ Στράβωνος ἢ τοῦ Κλήμεντος ἢ καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. Ἐν σελ. 56,3 κεῖται «ἀγάτης γὰρ ἡμεῖς περιουσία τυφλώττοντες περὶ τὸν φιλούμενον» κατὰ μίμησιν τοῦ Πλάτωνος Νόμ. σελ. 731E «τυφλοῦται γὰρ περὶ τὸ φιλούμενον ὁ φιλῶν». Παρατηρητέον ὅτι ὁ Μαλάκης οὐδαμῶς ἀκριβολογούμενος γράφει *τυφλώττει*. Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ ὁ Γαληνὸς τόμ. Ε', σελ. 234 καὶ τόμ. ΙΖ', β, σελ. 166, ὁ Ψελλὸς Μεσ. Βιβλ. Σάφ. Ε', 496. Ἀλλ' ὁ Πλούταρχος Ἡθ. σελ. 48B καὶ σελ. 90α καὶ τέλ. 92F ἔχει *τυφλοῦται*, ὁ δὲ Χωνιάτης Λάμπρ. Α', 26,28 *ἐκτετύφλωται*.

Ἐν σελ. 56,18 ἔχων ὁ Μαλάκης ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν τῇ Ὀδυσσειᾷ Ι,93 κέ. συμβαίνοντα γράφει «ὡς ὑπὸ μανδραγόρου καθεύδοντα διύπνισας σὺ τῷ θελκτηρίῳ σου τῶν λύγγων μᾶλλον καταγοητεύσας καὶ καταθέλξας ἢ τῷ νησιώτῃ κατὰ τὸν πλάνον ἐρεπτόμενος ὁ θρυλούμενος τῷ μύθῳ λωτός», ἦτοι «αἱ λυγγές σου κατέθελξάν με καὶ κατεγοήτευσαν μᾶλλον ἢ ὁ θρυλικὸς λωτός ἐρεπτόμενος ὑπὸ τοῦ νησιώτου ἦγουν τοῦ Ἰθακησίου Ὀδυσσεώς». Πλὴν οὐχὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἔφαγε λωτόν, ἀλλὰ οἱ τρεῖς σταλέντες ἑταῖροι. Πάντως μνημονικὸν τοῦ συγγραφέως ἀμάρτημα, ὡς δὲν ἔβυσε κρηῶ τὰ ἑαυτοῦ ὄτα ὁ Ὀδυσσεὺς ἀλλὰ τὰ τῶν ἑταίρων (*Ἴδε Χ. Χαριτ. Λόγον εἰς τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας σελ. 33 κ.έ.). Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ συγγραφεὺς καλεῖ τὸν Ὀδυσσεῖα γενικώτερον οὐχὶ Ἰθακησίον ἀλλὰ νησιώτην. Περιέργως δὲ ὁ Μέγας Βασίλειος ἐν τῷ πρὸς τοὺς νέους κεφ. Ε' καλεῖ τὸν Ὀδυσσεῖα «στρατηγὸν

* Ἐνθα πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς σελίδος προηγείται ὁ λατινικὸς ἀριθμὸς I ἢ II τότε ἢ παραπομπὴ ἀναφέρεται εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην, ἄλλως ἀναφέρεται εἰς τὴν προγενεστέρην ἡμῶν μελέτην: Εὐθύμ. τ. Μαλ. Τὰ Σφρζόμενα. Ἐν Ἀθῆναις 1937.

τῶν Κεφαλλήνων». Μνημονικόν σφάλμα εἶναι καὶ τὸ ἐν σελ. 45,3 ἀναφερόμενον, ἔνθα λέγει «καθ' Ὅμηρον εἰπεῖν, χρήματα ψυχῇ τοῖς δειλοῖς ὑπάργει», ὅπερ οὐχὶ ὁ Ὅμηρος ἀλλ' ὁ Ἡσίοδος λέγει Ἔργ. 686 «χρήματα γὰρ ψυχῇ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι». Ἐν σελ. 64,18 ἐκ τῆς Ὀδυσσεΐας Δ, 417. 456 ἀρύεται ὅσα λέγει περὶ τοῦ Πρωτέως.

Ἐν σελ. 61,26 γράφει «οἶμαι γὰρ ὅτι καὶ προσεπέβη (ἴσως προσεπενέβη) κειμένους ταῖς ὕβρεσι». Ταῦτα ἐκ τοῦ Σοφοκλέους ἐν Αἴαντι στ. 1348 «οὐ γὰρ θανόντι καὶ προσεμβῆναί σε χρή». Πρβ. Ἄντιγ. 1029. Ἰλ. 456. 835. Εὐρ. Ἰππ. 668. Ἐν. σελ. 88,25 «οἱ μὲν ἀλλότριον κύκλωθεν ἡμᾶς παγχάλκοις ὄπλοις περιεστοίχιζον». Ταῦτα γράφει ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν τῷ Ὁρέστη τοῦ Εὐριπίδου στ. 444 «κύκλω γὰρ εἰλισσόμεθα παγχάλκοις ὄπλοις».

Ἐν σελ. 94,10 «τὸ τῆς τραγωδίας πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φορούμεθα» ἐκ τῆς Ἐκάβης τοῦ Εὐριπίδου στ. 29, ὅπερ καὶ ὁ Μιχαὴλ Χωνιάτης τόμ. Β', σελ. 102,19. 295,12. 292,1 πρὸ ὀφθαλμῶν ἔσχεν.

Σελ. 63,18. Παρατίθεται χωρίον ὅλον μεταβιβλημένον πῶς ἐκ τοῦ Τιμωνος τοῦ Λουκιανοῦ ξ 22 «ἀντὶ τοῦ τέως Πυρροῦ ἢ Δρόμωνος ἢ Τιβίου Μεγακλῆς ἢ Μεγάβυζος ἢ Πρώταρχος μετονομασθεῖς».

Σελ. 38,10 «σοφῆ καὶ φίλη μοι κεφαλῆ»· σελ. 44,6 «τὴν σεβασμίαν σου κεφαλὴν»· σελ. 69,23 «προσκυνῶ σε τὴν σεβασμίαν ἐμοὶ κεφαλὴν»· σελ. 75,13 «φίλη μου κεφαλῆ» καὶ σελ. 83,14 «θεία καὶ φιλατὴ μοι κεφαλῆ». Τῇ χρήσει ταύτη φιληθεῖ καὶ ὁ Μιχαὴλ Χωνιάτης, οἶον Β', 3,9,4, 3. 7,12. 14,22. 47,22. 62,20. 148,7. 157,4 κ. ἄ. Καὶ ταῦτα ζήλω Ὀμηρικῶ, οἶον «Τεῦκρε, φίλη κεφαλῆ, Τελαμώνιε, κοίρανε λαῶν» (Θ. 281). Περὶ τοῦ Ὀμηρικοῦ χωρίου ὁ Εὐστάθιος ποιεῖται λόγον σελ. 830,5. 1350, 27 καὶ 1421,4. Ἐν δὲ σελ. 713,2 μεταξὺ ἄλλων γράφει «Ἰστέον δὲ ὡς, Ὀμήρου ἀρχὴν ἐνδόντος, λαλεῖται παρὰ τοῖς ὕστερον οὐ μόνον τιμία κεφαλῆ καὶ ἀξία τοῦ παντός, καὶ σεβασμία καὶ ὅσα τοιαῦτα σεμνὰ ἀλλὰ καὶ ἀνάπαλιν· κακὴ γοῦν κεφαλῆ ποτε· καὶ ἀναιδῆς καὶ μισητὴ καὶ τοιαῦθ' ἕτερα». Παρὰ Μάρκω τῷ Διακόνω σελ. 1909,9 Teubn. φέρεται «σὺ δὲ ἡ τιμία κεφαλῆ καὶ αἰδέσιμος, ὁ καλὸς Πορφύριος». Παρὰ δὲ Γεωργίω τῷ Ἀκροπολίτῃ κακῶς ὁ Heisenberg ἐξέδωκε τόμ. Β', 70,5 Teubn. «ὦ θειότατΕ καὶ σεβασμιώτατΕ μοι κεφαλῆ» ἀντὶ τοῦ «ὦ θειοτάτΗ καὶ σεβασμιωτάτΗ μοι κεφαλῆ».

Παρηχητικὰ δηγορικὰ σχήματα: Σελ. 41, 12 «φοβηθέντες φόβον οὐ φόβος ἦν». 42,12 «πολλὰ πολλάκις». 47,13 «τὸ τῆς δίκης ἀδέκαστον». 47,15 «μηδὲ ἀνάγκων τῶν ἀγνῶν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιχείρησιν», «μηδ' ἐκτίμως τὰ τίμια» καὶ πολλάκις ἀλλαχοῦ. I,524,10 «ἡ νίκη ἀκατανίκητον χρεῖμα». I, 524,16 «νίκας ταῖς νίκαις ἐπισυνάγων τέλος <τοῖς τροπαίοις> τροπαιὸν ἐπακολουθεῖ». I,525,11 «δοῦλος καὶ δαίμοσι δουλαγωγούμενος». I,525,12

«ἀλλὰ δουλοῖς Ἄδὰμ ὁ ἀδάμαστος» I,541,4 «ἀστράφει ἀστραπὴν». I,544, 22, «φοβούμεθα φόβον» καὶ πολλάκις ἀλλαχοῦ.

Τύποι σημειώδεις ἢ χρήσεις: εὐρατο ἀντὶ τοῦ εὐρετο (72,24), περιεβά-
λω ἀντὶ τοῦ περιεβάλου (90,17), ὡς ἄλλοι ἀφειλάμην ἀφείλω, προειλάμην
προείλω· ἐπεμελησάμην (67,28) ἀντὶ τοῦ ἐπεμελήθην, ἐδυνησάμην (85,9)
ἀντὶ τοῦ ἐδυνήθην, ἐπεστοιβασάμην (92,30) ἀλλαχοῦ ἐπεστοίβασα (82,7),
συνεγραψάμην (92,30), συνεκερισάμην (90,11) ἀλλαχοῦ 82,29 συνεκέρασα,
σωφρονιζόμενος (90,20), μενεῖται (84,24) ἀντὶ τοῦ μενεῖ, πετάννυμι ἀντὶ
τοῦ πετάννυμαι (92,24), κατειρωνεύθη μου τὸ δαιμόνιον (47,5) ἀντὶ τοῦ
κατειρωνεύσατο, ἠδέσθην παθητικῶς (54,9), ἐαλωκόσι (86,32) ἀντὶ τοῦ
ἠρηκόσι, βλέψω (79,8) ἀντὶ τοῦ βλέψομαι, ἀκούσομεν (58,7) ἀντὶ τοῦ ἀκου-
σόμεθα, ἐσειταί (71,17.84,2) ἀντὶ τοῦ ἔσεται—ἔσται, ὠλίσθησα (47,4.54,2)
ἀντὶ τοῦ ὠλίσθον, κατατιτᾶσαι (48,1) ἀλλαχοῦ κανονικῶς κατὰ τὸν ἀττικὸν
τρόπον, οἶδας (59,4.92,1)—οἶδαμεν (51,18), πάροσο (85,21) ἀλλὰ καὶ ἴσθι
(63,25), τάχιον (69,11 κ. ἄλλ.) ἀλλὰ καὶ θᾶπτον πολλαχοῦ, ἠκόνει (83,3),
διδοῖ (93,29), γήρει (67,26) δοτ. τοῦ γῆρος, ἐξ ἐπιπολῆς (58,11) ἀντὶ τοῦ
ἐπιπολῆς, ὁ ἐκ γειτόνων (40,2) ἀντὶ τοῦ ἀττικοῦ ὁ ἐν γειτόνων, ὄπαδεῖ
(81,29) δωρ. τύπ. ἀντὶ τοῦ ἐπικοῦ ὄπηδεῖ. I,533,10 «ὡς ἄν... ἔξης» ἴδε X.
Χαρ. Γλωσσ. Παρατ. σελ. 543. I,533,8 ἠπειλησάμην.—μέχρι καὶ ἐπὶ I,538,
14.541,20.544,11.—μέχρι καὶ ἐς I,545,9: ἴδε M. Johannessohn, Der
Gebrauch der Präpositionen in der Septuaginta σ. 318. Πρβ. καὶ
Ἀνθ. Β', 96,7: ἄχρις ἐς πόλιν, μέσφ' ἐπὶ Λέξιν.—I,544,26 ἀντιδιδόαμεν
ἀντὶ τοῦ ἀντιδίδομεν (ἴδε X. Χαρ. Ποικ. Φιλολ. σ. 47 κέ. σ. 855).—I,
541,33 εἰ δὲ=εἰδεμῆ, ἄλλως. I,529,31 τείχους (;) ἀντὶ τείχεσι. I,546,17
συνομοῦντας ἀντὶ συνομύντας (Πρβ. Γρηγ. Ναζ. Migne, PG 37,1233.1558).

Παράλειψις ἀδείξεως, ἀναδιπλασιασμοῦ: κενίγητο (64,19), ἀπέκρυπτο
(91,3), προπηλακισμένος (61,23) ἀντὶ τοῦ προπεπηλακισμένος, μετεωρίσθη
(53,8) ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ ἐμετεωρίσθη, ἀνεγκλίσθημεν (68,30) ἀλλὰ ἀνείλκυ-
σαν (92,1).

Συντακτικά: Συγκριτ. ἀντὶ ὑπερθ. «πάντων ἐπισκόπων ὁσιώτερος καὶ
θαυμασιώτερος» (72,12). I,557,10 μεῖζον πάντων (ἴδε X. Χαρ. Λόγον εἰς
τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας σ. 54 καὶ Mnemos. 915, σ. 206 κέ).

Ἀλαβανδιακὸς σολοικισμὸς: 38,7. 52,2. 19. 45,26. 70,17.

Ἐτυμολογικὴ σύνταξις: 62, 19. 66, 26. 75, 27. 82, 18. 90, 16.

Ἐτυμολογικὸν σχῆμα: ἀστράφει ἀστραπὴν (I, 541, 4), μῖσος ἐμίσουν
(I, 540, 15), πλήττει πληγὴν (I, 517, 3).

Περίφρασις: ἠγνοηκότες ἦσαν (54, 9), παραδοθέντες ἦμεν (47, 17),
ἦν περιτρέχων (80, 11), ἦν ἐπιπέμπων (91, 5), ἦσαν χαράττοντες (92, 25),
τιμώντες ἦσαν—καὶ ἀνταλλάττοντες (92, 9), προσεγγίζων εἰ (85, 25), ἴσθι
εὐήμερῶν (63, 25), θρυλούμενος ἦν (92, 7), εἴης εὐρωστών (45, 12), εἴης

ὕγιαίων (69, 7), εἰς ἐπιδαψιλεύων (56, 11), εἰς φυλαττόμενος (75, 21), εἰς συντηρούμενος (70, 7). Παρακείμ. τρέψας ἔχεις (89, 4), καταρτίσας ἔχεις (89, 27). Π, 552, 11 ἔχω καταμαθῶν. Ι, 550, 16 ἔχεις χαρισάμενος, καὶ πολλάκις ἀλλαγῶ.

Πλεονασμός: ὡς οἶον (71, 8), ὡς οὕτως εἰπεῖν (71, 12), ὡς ἂν εἴ τις (47, 27. 90, 26) καὶ πολλάκις ἀλλαγῶ.

Συντάξεις: Δυνητ. ἂν: ἐλλείπει, οἶον 39, 16. 51, 9. 63, 13. 77, 16. 88, 20. Μετὰ μέλλοντος ὀριστικῆς, ὡς παρ' ἄλλοις μεταγενεστέροις, οἶον 48, 19. 61, 22. 70, 11. 71, 16. 84, 20. 86, 8. 87, 32. Ι, 524, 17. Ι, 531, 23. 31. Ι, 532, 12. Μετὰ μέλλοντος εὐκτικῆς: 66, 19. Π, 556, 34. Μεθ' ὑποτακτικῆς: 51, 11. 53, 22. 80, 20. 84, 23. 24. Ι, 546, 3. Π, 556, 34 πῶς ἂν ἐκδιηγῆσώμαι. Ι, 549, 19 σχολῆ γ' ἂν τις ὄψεται. Τὸ χωρίον Β' Κορ. 12, 15 μεταγράφει ὁ Μαλάκης «ἐγὼ δὲ ἥδιστα ἂν δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθῆσώμαι». Ὑποτακτικὴ αὐθυπότακτος ἀντὶ μέλλοντος: 56, 24. Κανονικῶς ὁ «ἂν» μετ' εὐκτικῆς καὶ ὀριστικῆς χρ. παρωχ. πολλάκις. Περὶ τοῦ ἐν σελ. 80, 10 «οὐκ ἂν ἐγὼ φοβηθησαίμην» βλ. λ. ἴνα.—εἰ μεθ' ὑποτακτικῆς: 40, 26. 61, 2. 55, 28.—κ ἄ ν=κ αἰ ἂ ν μεθ' ὀριστικῆς 94, 1. κ ἂ ν μεθ' ὑποτ. 55, 13.—κ ἂ ν μεθ' ὀριστ. παρωχ. 38, 12. 42, 2.—ἄντε, ἄντε μεθ' ὀριστ. 49, 11.—ὅ τ α ν κανονικῶς μεθ' ὑποτ. πολλάκις.—ὅταν μεθ' ὀριστ. 71, 16. ὅταν μεθ' εὐκτ. Ι, 526, 15. «ὅταν ξυνεπάγοιτο».—Ἄοριστολογικὸς ἂ ν μεθ' εὐκτ. 48, 3. Ι, 538, 16 «ὅπερ ἂν βούλοιο».—Μ ἢ ἀπαγορευτικὸν μεθ' ὑποτ. ἐνεστώτος: μὴ πιστεύεις γρ. μὴ πιστεύης.—Ἀπαρέμφατον τελικὸν κατὰ μέλλοντα χρόνον 49, 13. Ἀνάγκη πείσεσθαι 52, 9. ὡς (=ᾧστε) καὶ τῶν θαυμαστῶν θριδακίνων (γρ. θριδακινῶν) δεήσεσθαι ἀντὶ τοῦ βαρβαροῦ δεήσασθαι καὶ τοῦ ὀρθοῦ δεηθῆναι. Πρβ. ἐπιμελήσώμαι ἀντὶ τοῦ ἐπιμεληθῶ (σ. 67, 28, δυνησάιτο ἀντὶ τοῦ δυνηθείη). Ἐλέχθη καὶ «καραδοκῶν ὄψεσθαι—κατατριφῆσαι» (75, 27).—Χρῆσις μέλλοντος ἀντ' ἄοριστου ἐν τῇ ὑποτακτικῇ, οἶον ἴνα μνησθῆσώμαι (39, 3) ἀντὶ τοῦ ἴνα μνησθῶ, ἴνα μὴ καὶ αὐτοὶ τὰ ὅμοια πείσωνται ἀντὶ τοῦ πάθωσι (47, 3), ὡς ἂν ἀπολήψῃ (50, 28) ἀντὶ τοῦ ὡς ἂν ἀπολάβῃς—ἴνα χεῖλη τε τούτω περιθῆσω (88, 6). Ι, 542, 10 ὡς ἂν κατακριθῆσονται. Ι, 525, 5 μέχρις ἂν καταβῆσώμαι. Π, 558, 9 ἕως ἂν ἐξολοθρευθῆσεται. Π, 556, 25 ὡς ἂν διακισόμεθα. Ι, 534, 16 ἕως—προσαράξῃ τὴν κεφαλὴν καὶ κεντηθῆσεται). Δυνατὸν τὸ περιθῆσω νὰ ὑποληφθῆ καὶ ἄοριστος (περιέθησα) ἀπαντῶν ἐν τῷ μεταγ. Ἑλληνισμῶ οὐκ ὀλιγάκις. Ὁ Herwerden παρὰ Προκοπίῳ ἐν τῇ Μνημοσύνη 1881, σελ. 108 διορθοῖ τὸ «ἦν περιεσώμεθα» εἰς τὸ «περιεσόμεθα», τὸ «ἦν ἔσησθε» εἰς τὸ «ἴν' ἔσεσθε» κτλ. λέγων «Procopium coniunctionem ἦν iungere solere cum indicativos». Κατὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ γράψωμεν παρὰ τῷ Μαλάκῃ «ἴνα μνησθῆσώμαι, πείσονται». Πρβ. ὅταν μεθ' ὀριστικῆς καὶ κ ἂ ν καὶ ἄντε—ἄντε, ἔτι δὲ τὸ «οὐκ ἂν ἐγὼ φοβηθησαίμην», ἀνθ' οὗ δύνα-

καὶ τις γὰρ γράφη «οὐκ ἂν ἐγὼ φοβηθησοίμην» (ἢ φοβη(θη)σαίμην=φοβη-
 σαίμην). Ἐν σελ. 38,6 φέρεται «ἕως ἂν κομίζομαι γράμματα» ἀντὶ τοῦ ὀρ-
 θοῦ κομίζομαι. Πρβ. σ. 64,3 «ἕως ἂν δοκῆ» σελ. 49,15. 51,13. 67,19.—
Τοῖνυν: ἐν ἀρχῇ προτάσεως 47,5. I,549,3.—Ὡς ἂν τελικ. 41,14.25. 42,
 13.16. II,553,15 καὶ μεθ' ὑποτ.—68,14. 82, 16 μετ' εὐκτ.—οἶδα μετ'
 ἀπαρ. κανονικῶς 49,23. 54,13. 57,19. 90, 8=ἱκανός εἰμι.—ἔοικα μετ'
 ἀπαρ. κατὰ τὸ δοκεῖν 68,11.—οἶμαι ὅτι 61,26. οἶμαι ὡς 92,32.—μὴ ἔχων
 ποῦ τὰς ἀγκύρας ἀνάψαι 45,11 ἀντὶ τοῦ ἀνάψῃ καὶ σελ. 59,5 «οὐκ ἔχομεν
 ὅπου τὸ τῆς σωτηρίας σαλεύειν ἀγκύριον, ὡς ἐλέχθη οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κε-
 φαλὴν κλίνειν ἀντὶ κλίνη» (Ἴδε Κόντου, Γλωσσ. Παρατ. σελ. 9). Κανονικῶς
 I,534,21 οὐκ ἔχω τί σε ὀνομάσω. Ἐλέχθη καὶ «οὐκ ἔχω ἐπιθεῖν» (84,3),
 ὡς καὶ «ἀπορῶ τίνα ἠγησαίμην» (49,20) καὶ 49,18 «οὐκ οἶδ' ὅ τι καὶ χρη-
 σαίμην». Ἄλλ' ὀρθῶς 40,18 «οὐκ οἶδα τί φῶ».—Συντ. τὸ φθάνειν μετ'
 ἀπαρ., οἷον 72,19. 73,5 89,17. Κανονικῶς μετὰ μετ. 75,4. I,542.1.—*νεα-
 νεύομαι* μετ' ἀπαρ. 46,4. 61,12. Ἐν τῷ ΘΣ οὐδὲν μαρτύριον μνημονεύε-
 ται. Ἐχομεν ἡμεῖς μαρτύρια τῆς μετ' ἀπαρ. συντάξεως τοῦ *νεανεύομαι*
 καὶ ἐκ τοῦ Ἱμερίου ΙΔ', 14 καὶ ἐκ τοῦ Βλεμμύδου σελ. 28.8 Teubn.—
φιλονεικῶ μετ' ἀπαρ. I,539,18.—ὅ,τι ἐπιτείνει καὶ θετικά 73,31. I,550,
 15.—*σφέτερος*: Ὁ Μαλάκης, ὡς καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι, ποιεῖται χρῆσιν
 τοῦ *σφέτερος* οὐχὶ κανονικῶς, οἷον 84,22. 87,26. 92,24=τοῖς ἑμοῖς, ταῖς
 ἑμαῖς, τῆς ἑμῆς.—φ̄ μὲν—φ̄ δὲ 43,17. οἷς μὲν—οἷς δὲ 83,1. ὦν μὲν
 —ὦν δὲ I,550,10 ἀντὶ τοῦ τῷ μὲν—τῷ δέ, τοῖς μὲν—τοῖς δέ, ἀ
 μὲν—ἀ δὲ I,545,3—δὲ ἄλλὰ 41,4. 61,28. 65,16. 69,4. 73,14. 81,5.
 23. 83,21 (Ἴδε Math. Davar B', 1,σ. 14 Elmsl. εἰς Ἡρακλείδας Εὐριπί-
 δου στ. 565).

Χρῆσις τοῦ οὐδετέρου τῶν ἐπιθέτων: 1) Ἀντὶ τοῦ *συγκεκριμένου*: τὸ
 βάρβαρον=οἱ βάρβαροι (I,524,12. 526,7.23. II,554,19), τὸ γερούσιον=ἡ
 γερούσια (I,524,13. 534,6. II,556,8), τὸ ὑπήκοον=οἱ ὑπήκοοι (I,524,16.
 II,553,12. 554,23), τὸ πολέμιον=οἱ πολέμοι, οἱ ἐχθροὶ (I,526,17), τὸ ἀλ-
 λόφυλον=οἱ ἀλλόφυλοι (I,527,25). 2) Ἀντὶ τοῦ *ἀφηρημένου*. Οὕτω δὲ φεύ-
 γει τις πολλάκις τὸ τραχὺ καὶ τὸ ἀνύπαρκτον τοῦ ἀφηρημένου, οἷον τὸ
 αἰνέσιμον (81,26), τὸ ἀπόφημον (52,2), τὸ ἀρχέτυπον (90,6), τὸ γνωμικὸν
 (27,31), τὸ δυστέκμαρτον (92,26), τὸ ἐθελοούσιον (66,26), τὸ ἐναρμόνιον
 (87,13), τὸ ἀληθές (82,16), τὸ ἐπίκλοπον (82,16), τὸ εὐρυθμον (89,31), τὸ
 λόγιον (82,21), τὸ ὑπέροφρον (62,21), τὸ φιλάλληλον (82,26), τὸ πρόθυμον
 (I,524,21), τὸ σωτήριον (I,544,7), τὸ ἄτρυτον καὶ ἀκάματον (I,537,13.
 544,17.18), τὸ εὐσεβές (I,527,15), τὸ φιλάνθρωπον (I,531,23), τὸ δολιό-
 γνωμον (I,532,18), τὸ φερέπονον (I,535,25), τὸ τληπαθές (I,536,1.2), τὸ
 εὐπρεπές (I,541,23), τὸ φιλευσεβές καὶ φιλόθεον (I,543,2), τὸ πρόθυμον
 (I,544,26), τὸ ἄγνωμον καὶ ἀχάριστον (I,550,3), τὸ βαθύβουλον καὶ βαθύ-

γνωμον (II,552,9), τὸ ἀσύγκριτον (II,553,8), τὸ γλαφυρὸν καὶ ἐπίστοχον (II,553,21), τὸ θαυμάσιον (II,553,23), τὸ οἰκονομικὸν καὶ βαθύγνωμον (II,553,23), τὸ ἐπεικὲς (II,557,2), τὸ εὖνομον (II,557,2), τὸ φιλοδικαίον (II,557,3), τὸ φιλόσοφον (II,557,3), τὸ φιλάλληλον (II,557,4), τὸ ἀκόμπαστον (II,557,4), τὸ πρόσφορον (II,557,5) καὶ πολλὰ ἄλλα, οἷον τὸ τληπαθὲς, τὸ ἐγκρατές, τὸ συγγενές, τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενές, τὸ φιλόκαλον κλπ.

Γνώμαι : «τὸ συνειδὸς γε πάντως, ὁ δεινὸς καὶ ἰσχυρότατος τύραννος» (41,23), «τῶν κύκνων σιγόντων τῶν ᾠδικῶν ἄδειν οἱ κολοιοὶ νεανιεύονται» (46,3), «ὁ χρόνος ἀκριβῆς τοῦ πράγματος ἔλεγχος» (61,16), «ἀλλ' ἔλεγχος τῶν πραγμάτων ὁ χρόνος σαφής» (64,9), «ἀλλὰ νικᾷ τὸν ὄκνον ὁ πόθος» (69,21), «ἀκαταγώνιστόν τι χρῆμα καὶ ἄμαχον ἢ ἀλήθεια» (77,17), «σπείρειν κατὰ πετρῶν» (I,531,2) «τοῦ βίου κλωστήρ» (I,538,25), «ἄμισθόν ἐστι παιδευτήριον τὸ αὐτοκράτορος ὄνομα» (I,546,19), «μέτριοι πάντως οἱ πρὸς τάχος φθάνοντες» (I,549,4).

Συνώνυμα : «ποταμοὶ καὶ πίδακες» (38,13), «περιλιμνάζουσιν αὐτήν καὶ κατάρδουσιν» (38,14), «εὐανθεῖς καὶ πολύκαρποι» (38,15), «τὰ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ» (38,17), «πίων γῆ καὶ σιτοφόρος καὶ ζεῖδωρος» (39,2), χόρτον ἔξανατεῖλαι καὶ χλωριάσαι» (39,11), «δίχα κραυγῆς καὶ θορύβων» (40,9), «ἴνα θύσωσι... καὶ ἀπολέσωσι» (42,11), «τὸ ἰλαρόν... καὶ γαλήνιον» (42,22), «εὐσεβὲς καὶ ὄσιον» (43,8), «προῖκα καὶ ἄμισθί» (45,4), «εἰς φαῦσιν... καὶ θάλψιν» (45,17), «ἐκτένειαν καὶ παρακλήσιν» (50,1), «εὐμενές καὶ γαλήνιον ὄμμα» (50,2), «ἄθλιοί τε καὶ τλήμονες» (50,6), «λυτροῦσθαι καὶ ἴνυσθαι» (76,23), «άνια καὶ λῦπαι» (53,25), «ἀρπαγὰς καὶ μάχας» (I,525,34), «τῶν σκληροτραχήλων καὶ λιθοκαρδίων ἔθνων» (I,526,26), «νικηφόρον καὶ τρισαριστέα» (I,527,11), «ἀθλητὴν καὶ μάρτυρα» (I,527,11), «τρέπονται καὶ φεύγουσι» (I,527,35), «εἰς ἀξίην... καὶ μεγέθυνσιν» (I,530,3), «βλέπων καὶ ἐφορᾷν» (I,533,33), «ὑπὸ λυρικοῖς μελίμασι καὶ μελιγμασι» (I,534,10), «εἰς ἔργα καὶ πόνους» (I,535,12), «θηρία καὶ κνώδαλα» (I,535,20), «τληπαθὲς καὶ φερέπονον» (I,536,1), «γρηγορεῖ καὶ βουλευέται» (I,536,26), «ἄτρυτον καὶ ἀκάματον» (I,537,13. 544,17), «γονγυστῆς καὶ μικρόψυχος» (I,538,10), «θυμοῦ καὶ μένους» (I,538,23), «ἠχημαλώτισε καὶ ἠνδροποδίστατο» (I,539,3), «ἔθνη σκληροτραχήλα καὶ σιδηροφόρονα» (I,540,24), «τὰ ἀριστεύματα καὶ τὰ τρόπαια» (I,542,32), «μόχθων καὶ καμάτων» (I,543,14), «τὸν ἐντρεχῆ καὶ σπουδαῖον δοῦλον» (I,543,32), «τὰς ψυχὰς βαλλόμεθα καὶ πληττόμεθα καὶ φοβούμεθα φόβον» (I,544,21), «φορὰν καὶ κίνησιν» (I,544,28), «κατεπτήχασί τε γὰρ καὶ καταπεπλήγασιν καὶ τρομεροὶ καὶ ἄφωνοι διαμεμενήκασιν» (II,551,6), «ἀγῶνα καὶ τὸ παγκράτιον» (II,551,9), «ἐνεὸς καὶ ἄναυδος» (II,551,10. II,551,13. 14. 26.), «κινεῖσθαι καὶ μεταφθεῖσθαι» (II,551,29), ὄρα καὶ II,552,1. 2. 9. 23. II,553, 2. 3. 13. 20. 21. 23. 26. 27. «πόδας ἐλαφροὺς τε καὶ κούφους» (II,553,29),

«μὴ καθεύδειν μηδὲ ἐπινυστάζειν» (II,554,29), ἠὺφρανέ τε καὶ ὄνησε» (II, 555,13), «σωτήρα καὶ ῥύστην» (II, 556,20), «Ἐρμού συνθάκος καὶ συνέστιος» (II,555,23), «καὶ ἡδονὴν καὶ χάριν καὶ ὄνησιν» (II,555,28), «ἡχῆσαι μέγα καὶ διαπρύσιον» (II,556,14. 16. 28.), «εὖνομον καὶ φιλοδίκαιον» (II,557,2. 6. 23. 27. 28.), «σοφίζων καὶ συνετίζων» (II,558,7) καὶ πολλαίαι ἀλλαγῶ.

Πολλάκις ὁ Εὐθύμιος Μαλάκης διανθίζει τὸν λόγον οὐ μόνον, ὡς εἴπομεν, διὰ ῥήσεων ἐκ τῆς Γραφῆς, τοῦ Ὁμήρου καὶ ἄλλων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἵνα κυρώσῃ γνώμας ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ δι' ἰδίου κόσμου, οἷον «ἡ βασιλεὺς τῶν ὀρώων», ἦτοι τὸ ἔαρ (62,1), «τὴν ὄργην ὡς τινα λεβηρίδα ἀπεκδυσάμενος» (61,30), «γραφίδας σαλεύων» (45,25), «τῶν ἐν αὐτῇ λόγων τὸ ἔαρ ἀπανθισάμενοι» (44,13), «ἀπορίας τῷ κρούει περισφιγγόμενοι» (45,19), «μὴ μοί τις ψόγου ἀπενέγκοι γραφήν» (64,13), «διὰ μικρᾶς συλλαβῆς», ἦτοι ἐπιστολῆς (65,17), «οὐδὲν τῷ ἀέρι μετ' ἐλευθερίας ἔχω προσομιλεῖν» (67,11), «βίον ἔλκειν εὐθυμον» (68,17 ἀλλὰ καὶ ἄλλοι), «ἐνεαρίζομεν τοῖς τῆς ὑγείας καλοῖς» (69,4), «σῶν εὐχῶν ἔργον ἀναπτῆναι θάττον ἡμᾶς πρὸς τὴν προτέραν ὑγείαν» (69,7), «συκίνην ἐπικουρίαν οἱ φορολογοῦντες εἰς ἀπέδειξαν» (70,16), «ἔγωγε τὰς Ἀθήνας-φιλῶ, δύο τοὺς Ὑμητιοὺς ἀνθ' ἑνὸς πλουτούσας καὶ διπλᾶς τὰς χρυσέας ζώνας» (71,18), «τῆς ἐν πόλεσι χρυσοσυνομιμένης θύτης ἐπάξεως», ἐννοεῖ τὰς Ἀθήνας (71,21), «πυκνὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς σῆς γλώττης καταρρέει τὰ ἄρματα» (I,524,23), «εὐρεῖαν καὶ παμφόρον ὁ βασιλεὺς πλουτεῖ τὴν ψυχὴν» (I,525,6), «θυμοῦ πῦρ ἔξανάψας τὴν ψυχὴν ὡς μάλιστα διαθερμανθεὶς» (I,525,25), «ἤκουσε τὸν δράκοντα περισκαίρειν καὶ τὸ οὐραῖον ὑποσεῖν μικρόν», ἦτοι τὸν ἐχθρόν (I,525,33), «πόλιν—ἐκ τῶν τῆς γῆς λαγόνων ἀναπιδύουσαν» (I,529,18), «ἐνεὸς ἐγεγόνει κατὰ τοὺς ἐμβροντήτους» (I,531,20) «μισεῖ μὲν τὴν ἀλωπεκῆν τοῦ βαρβάρου καὶ τὸ δολιόγνωμον ἀποστρέφεται, ὅπως κατὰ τὸ πολύστικτον ποικίλλεται τῶν παρδάσεων» (I,532,17), «δίδωσι - τὴν χρυσέαν γλῶτταν καὶ ἀνοίγει στόμα τὸ δωδεκάκρουνον» (I,532,20), «ἐπισεῖει φοβερὰν τὴν αἰγίδα» (I,532,31), «αἰ τῆς γλώττης ἀκίδες» (I,533,7), «ὄγραμμα βασιλέως ἰσχυρότερον δόρατος» (I,533,7), «ὡς ὑπὸ λυρικοῖς μελίμασι καὶ μελίγμασι τοῖς τοῦ βασιλέως ὑποφωνήμασι - τὸ ἔργον ἐξήνυσαν» (I,534,10), «συνταπεινοῦσθαι (δηλ. τὸν βασιλέα) τοῖς περὶ πλίνθους πονουμένοις καὶ κάλληκας» (I,534,22), «τῷ σκίμποδι προσηλούμενος» (I,535,15), «ὄ πάντ' ἐφορῶν ἦλιε (δηλ. βασιλεῦ) καὶ πάντ' ἐπακούων» (I,535,5), «εἰς λεπτήν κατ' ἐκείνους ἐκλιμηθέντες ἀχυρμῖαν» (I,538,27), «τὰ ὄτα κατεβροντήθημεν - καὶ ψυχὴν ἐξεδειματώθημεν» (II,551, 20), «τῆς βασιλικῆς χλιδῆς διφθέραν διδασκαλικὴν ἀλλαξάμενος» (II,552,3), «ἔσπειρας τὸ καλὸν τοῦ λόγου σπέρμα παρὰ ταῖς τῶν ἡμετέρων καρδιῶν αὐλαξιν» (II,

554,26), «τὸ λόγιόν σου πεπυρωμένον» (II,555,8), «καὶ τὰς ἀκτῖνας οἶον ἀνέσειςας» (II,556,11) καὶ πολλὰ ἕτερα παρόμοια.

Ἀθησαύριστοι καὶ σπάνιαι λέξεις : 1) ἀθυμοποιέω (87,4). 2) ἀνταφαρπάξω (1,540,17). 3) ἀντεπενδύομαι (74,12). 4) ἀντιγράμματα (68,17). 5) ἀποσταλάσσω (38,12. Ἐν τῷ ΘΣ μνημονεύεται μόνος ὁ τύπος ἀποσταλάζω. Ἄλλὰ λέγεται σταλάζω καὶ σταλάττω, ἐνοσταλάζω καὶ ἐνοσταλάττω). 6) ἀρωματοφορία (87,28). 7) αὐχημρία (39,18. Ἐν τῷ ΘΣ μνημονεύεται ἐν μαρτύριον). 8) βακτηρεύομαι (67,7. Ἐν τῷ ΘΣ μνημονεύεται τὸ βακτηρεύειν, τοῦ δὲ βακτηρεύομαι φέρεται μαρτύριον ἐκ τοῦ Νικήτα Χωνιάτου σελ. 171, 19 ἕκδ. Βονη. Ἐχομεν ἡμεῖς μαρτύριον καὶ ἐκ τοῦ Σωφρονίου πατρ. Ἱεροσολύμων Πατρ. Migne, PG 87, 3905). 9) γερούσιον (I, 524,13. 534,6. II, 555,8). 10) γλυκυφραδῆς (86,26. 87,7. 88,32. 92, 15. Ἐν τῷ ΘΣ μνημονεύεται μαρτύριον ἐκ Θεοδώρου τοῦ Ὑρτακηνοῦ. Ὅμοια τούτῳ ὑπάρχουσι τὸ μνημονευθὲν ἐκ τοῦ μελιφραδῆς, εὐφραδῆς, ἀφραδῆς, δυσφραδῆς, κακοφραδῆς, περιφραδῆς. Τοῦ γλυκυφραδῆς ἔχομεν μαρτύριον καὶ ἐκ τῶν Ἱεροσολυμ. Σταχυολ. τ. Α', σελ. 423, 3). 11) διαμαρμαίρω (90, 4). 12) διαπυρπολῶ (I, 539, 19). 13) διενηχεῖσθαι (I, 547, 4). 14) ἐγκελυφοῦμαι (67,12). 15) ἐγκόλπος (88,17. Σύνηθες τὸ ἐγκόλπιος). 16) ἐθελόκαλος, (80, 35. Τοῦ ἐθελόκαλος, οὐ ἐναντίον ὑπάρχει τὸ ἐθελόκακος, ἔχομεν μαρτύριον ἡμεῖς ἐκ τοῦ Φωτίου). 17) ἐθνοκράτωρ (II, 555,20). 18) ἐκτίμως (47,15. Ἐν τοῖς Λεξικοῖς μνημονεύεται ἐκ τοῦ Σοφοκλέους τὸ ἐπίθετον ἐκτιμος (Ἡλ. 244), τὸ δὲ ἐπίρρημα ὡς ἐσφαλμένη γραφή τοῦ ἐκθύμως ἐν τῷ Λεξικῷ «ἢ Σοῦδα» ἕκδ. Ada Adler λ. σοβαρῶς). 19) ἐνδυνάμως (41,22. Τούτου μνημονεύεται ἐν μαρτύριον ἐν τῷ ΘΣ ἐκ γλώσσης νομικῆς). 20) ἐνταφος (83,16. Σύνηθες τὸ ἐντάφιος). 21) ἐπιδικαιῶ (73, 12). 22) ἐπιστοιβασμός (92,14). 23) ἐποχέτευμα (II, 557,10). 24) ἐργοτέχνημα (I,547,25). 25) ἐργοτέχνης (I, 529,29). 26) ἐρεσχέλημά (58,5). 27) θεμιστής (70,5). 28) θελκότερα (43,20. Σύνηθες τὸ θελκτικός). 29) θεσπιφδία (I,542,15). 30) κομπηρός (92,21. Τὸ κομπηρόν). 31) λαοσυνακτῶ (40, 24. Φέρεται παρὰ τῷ Εὐθύμιῳ Μαλάκῃ καὶ τὸ λαοσυναξία σελ. 72,19). 32) λογοπλάθος (I,529,29). 33) μειονέστερος (52,15. Ἐν τοῖς Λεξικοῖς μνημονεύεται καὶ μειότερος ἐκ τῶν Ἀργοναυτικῶν Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου Β', 368. Ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ σωφρονέστερος. Πρβ. ἀμεινότερος, ἀρειότερος, κρειττότερος, μειζότερος, χειρότερος κλπ.). 34) μακρύνω ἀμσταβ. (I,531,22. Ἐν I, 539,12 ἐνεργ.). 35) μελιφραδῆς (86,25). 36) μετακλητήριον (76,1. Ἐνν. γράμμα). 37) νεκύσιμον ἔθιμον (94,3). 38) ξυγγνωματεύω (91,24. Τοῦ ξ. ἔχομεν ἡμεῖς μαρτύριον καὶ ἐκ τοῦ Βλεμμύδου σελ. 49,13 Teubn.). 39) ὄλοκληριάζω (90,6). 40) παρωνυμίζομαι (I, 533,31. Ἐν ΘΣ παρωνυμιάζω ἐκ τοῦ Ἀριστοτ. Φυσ. Ἀκρ. Ζ', 3, σελ. 245B. Ἡ λέξις εὐρηται καὶ παρ' Εὐθύμιῳ Τορνίκη § 5. Ὅμοια τὸ *χαριτωνυμίζω, ὀμωνυμίζω, *ἐσχατωνυ-

μίζω, ἀντὶ τοῦ συνήθους σχηματισμοῦ παρωνυμῶ - οὔμαι, χαριτωνυμῶ, ἔσχατωνυμῶ, ὡς ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Μαλάκη καὶ *χρυσωνυμοῦμαι (71,21). 41) περιδοξοῦμαι (93,20). 42) πολυέπαινος (88,3). 43) προθροنیζομαι (91,21). 44) προσκλητήριον (76,5. Πρβ. ἀνωτέρω μετακλητήριον). Ἐλέχθη πολλάκις καὶ ἐνταλτήριον (Act. et Dipl.). 45) προφοιβάζω (I,542,31). 46) πυκνάκις (II, 552,19. Ἐν τῷ ΘΣ ἐν μαρτύριον ἐκ τοῦ Ἄριστοτ.). 47) σιδηροφόρων (I, 540,24. Ἐν τοῖς Λεξικοῖς σιδηρόφρων). 48) συγκαρποῦμαι (II, 556,20). 49) συνδιαυγάω (I, 550,21). 50) φιλοκινδυνῶ (I, 533,17. Ἐκ τοῦ φιλοκίνδυνος, ὡς ῥιφοκινδυνῶ ἐκ τοῦ ῥιφοκίνδυνος. Οἱ νέοι Ἕλληνες ἔγραφαν ῥιφοκινδυνεύω καὶ φιλοκινδυνεύω. Ὁ Κουμανούδης ἐν Συναγωγῇ Νέων Λέξεων γράφει «φιλοκινδυνεύω. Π. Χιωτ. 63. Ὁρθὸν θὰ ἦτο τὸ φιλοκινδυνέω-ῶ». Ὁ Μαλάκης λοιπὸν εἶπε τὸ ὀρθόν). 51) χρονοτριβῆ (53,19).

Λέξεις ποιητικαί : ἀγγίθεος 83,29. αἴγλη 67,3. αἰνετήριος, δ I, 527,33. αἰχητής I, 525,1. ἀλάστωρ I, 532,21. ἀλεξητήρ I, 545,2. ἀλεξίκακος I, 545,2. ἀλήτης 44,1. ἀμάρυγμα II, 555,27. ἀνακυκῶ I, 525,35. ἀναμορμύρω 84,5. ἀνθολογία II, 556,26. ἀντιχαρίζομαι I, 549,34. ἀπλετος γῆ I, 527,19. ἀρεταίνω 81,1. ἀριπρεπής 86,23. ἀσχάλλω 86,15. I, 539,30. ἀτάσθαλος 47,5. ἀχυριὰ I, 538,28. βαθύβουλον II, 552,9. βαθύγνωμον II, 552,9. 553,23. βλύζω I, 538,8. βουληφόρος I, 535, 11. βριαρὸς II, 553,27. βρότειος I, 537,12. γεννάδας II, 555,19. γῆθος, τὸ I, 542,19. γοερὸν ἀνοιμῶζειν 73,24. δάϊος ἀντιμάχοισι II, 555,19. δακρυόεις 48,12. 83,28. 93,5. δεῖμα, τὸ II, 552,15 καὶ 556,16.17. δέλτος I, 529,11. δέπας, τὸ I, 548,21. διαπρύσιος II, 556,14. διατωθάζω I, 592,23. δουλόσυνος 93,35. δροσόεις 83,17. δωδεκάκρονον στόμα I, 532,21. ἐκδειματόω II, 551,20. ἐκθορῶν 41,10. ἐκλικμάω I, 538,27. ἐκτέθηπα I, 535,25. ἐξάλυσκω I, 545,23. ἐξανύτω ἢ ἐξανύω I, 534, 11. ἐπαίειν τινὸς 79,21. ἐπίκλοπος 72,16. ἐπιμύω I, 538,2. ἐπισκήπτομαι I, 546,26. ἐπίστοχον II, 553,21. ἐπίτριπτος 55,1. ἐπιχαίνω I, 548,13. ἐρεβοδιφῶ 72,14. εὐδω I, 535,11. εὐετηρία, ἡ II, 554, 20. εὐπομία 63,27. ζείδωρος 39,1. ἡδυεπής 85,20. 87,8. θεοσίκελος 86,24. θεοκλυτέω I, 545,9. θεοφιλία, ἡ II, 556,4. θεσπέσιος λόγος II, 553,34. θήγω τὴν σπάθην I, 525,30. θημήρης 54,12. θυμομαχῶ I, 548,10. θυμόσοφος I, 537,17. ἱαύω ἄπνον τὴν νύκτα I, 535,13. ἱκετήριος, δ I, 545,16. ἱμείρομαι 66,1. καθομηρίζω=καθ' Ὀμηρον λέγω I, 545,27. κατακόχμιος I, 525,2. 532,22. καταπτήσσω II, 551,6. κερνάω I, 548,19. κραίνω 69,11. κυβιστάω I, 541,11. λαγόνες γῆς I, 529,18. λαθικηθής 57,1. 62,11. λάσιον, τὸ II, 553,28. λειριόεις I, 525,3. λήθης βυθὸς I, 528,31. λῆμα, τὸ I, 530,15. λυγρόν, τὸ II, 551,26. λιθοκάρδια ἔθνη I, 527,26. λιμαγχονέω-ῶ I, 539,2. λογοπλάθος I, 529,29. λυσητηρῆς κύνες I, 548,8. μελίγματα, τὰ I, 534, 10. μελίγηρος 62,5. 85,27. μελίσματα, τὰ I, 534,10. μελιχρᾶ ῥήματα I, 534,3. μελίχρον, τὸ II, 551,26. μέμονε 59,28. μετοκλάζειν 60,15. νεμε-

σάω I, 537,9. νυκτιλόχος I, 535,3. δλβίζω II, 553,12. παμφόρος ψυχῇ I, 525,6. παναλλῆς 68,21. πανημέριος I, 535,1. παννύχιος 79,22. I, 535,1.11. παντέλειον I, 536,7. πανόδυτος 79,21. πέλει 65,5. πλάζομαι 91,10. πολυανθῆς II, 556,24. πολυχεύμων 52,14. 86,8. πόμα, τὸ τῆς σοφίας II, 552, 12. πρέσβα 85,13. προθέλυμος 47,10. περόεις 80,16. πτολίπορθος II, 555,19. πυργηροῦμαι I, 544,3. ῥαστωνεύω I, 550,5. ῥοδωνιά, ἡ τοῦ κάλλους II, 553,31. σελαγήματα II, 557,20. σιδηρεόφρων I, 540,24. σιμήχω τὸν θώρακα I, 525,30. σιύχομαι I, 525,24. στερέμνιος I, 535,22. στερνοκυπῶ I, 545,9. στοχαστῆς εὐφυῆς II, 555,22. συμπαραδιφρευῶ II, 556,1. συμπεριανγάζω II, 556,2. συνέσιος Ἐρμοῦ II, 555,24. σύνθακος Ἐρμοῦ II, 555,23. συνθρύπτω I, 526,12. τέθηπα 49,25. τειχεσιπλήτης II, 555,19. τετρακτύς, ἡ II, 554,9. τιμαλφές, τὸ I, 537,16. τλήμων 54,9. II, 556,21. τληπαθές, τὸ I, 536,1. τλητὸς I, 528,3. τόλμα, I, 530,9. 544,28. ὑλακόμωροι κύνες I, 534,20. φωσφόρος II, 557,19. χαρίεις I, 526,10. χαιμέριος I, 524,25. χρυσέα γλῶττα I, 532,20. χρυσοδίνης 85,36. χρυσοπάστος κλίνη I, 537, 27. χύμα, τὸ τῆς σοφίας II, 557,27.
